

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Komunikace s rodiči na školních akcích 1. stupně z pohledu učitelů
Communication with parents at after-school events for 1st grade of primary
school from teachers' perspective

Ludmila Kotěrová

Vedoucí práce: PhDr. Ida Viktorová, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: I. ST.

Odevzdáním této diplomové práce na téma Komunikace s rodiči na školních akcích 1. stupně z pohledu učitelů potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 4. 2024

Chtěla bych poděkovat především své vedoucí PhDr. Idě Viktorové, Ph.D. za její cenné rady a podporující vedení. Dále bych ráda poděkovala rodině za její stabilní podporu v průběhu celého studia. Poslední poděkování patří kamarádkám, které absolvovaly psaní svých diplomových prací ve stejnou chvíli, a personálu Cafe Rybka, který nám poskytl příjemné zázemí.

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje komunikaci učitelů s rodiči na školních akcích 1. stupně základního školství mezi různými typy škol, konkrétně katolickou, židovskou, soukromou a státní. Cílem práce je analyzovat a porovnat postupy učitelů z rozdílných škol při komunikaci s rodiči.

KLÍČOVÁ SLOVA

školní akce, komunikace, učitel, rodič, školní klima

ABSTRACT

This thesis is about communication between teachers and parents during school events at a first-grade primary school. The comparison is made between the communication of different types of schools, specifically Catholic, Jewish, private, and state schools. The aim of the thesis is to analyze and compare the procedures of teachers from different schools in communication with parents.

KEYWORDS

school events, communication, teacher, parent, school climate

Obsah

Úvod	6
1 Teoretická část	8
1.1 Komunikace mezi školou a rodinou	8
1.1.1 Vztahy rodiny a školy	8
1.1.2 Role rodičů ve vztahu ke škole	10
1.1.3 Formy spolupráce mezi školou a rodinou	14
1.2 Klima školy	21
1.2.1 Pojetí klimatu školy	22
1.2.2 Faktory klimatu školy	23
1.2.3 Koncepty modelů spolupráce rodiny a školy	25
2 Praktická část	31
2.1 Cíl výzkumu	31
2.2 Výzkumná otázka	31
2.3 Výzkumné metody	32
2.3.1 Popis výběru respondentů a sběru dat	32
2.3.2 Charakteristika jednotlivých respondentů a škol	33
2.4 Interpretace výsledků	36
2.4.1 Pohled učitelů na spolupráci a organizaci	36
2.4.2 Motivace učitelů k organizaci školních akcí	42
2.4.3 Vliv školních akcí na klima školy	44
2.4.4 Jaké mají školní akce efekty na vztahy mezi členy školní komunity?	49
2.5 Diskuze	55
Závěr	57
Seznam použitých informačních zdrojů	59
Seznam příloh	62

Úvod

Komunikace mezi učiteli a rodiči hraje klíčovou roli v edukaci a rozvoji dětí. Její efektivita ovlivňuje nejen výkon žáků, ale i celkovou atmosféru ve školním prostředí a spokojenost všech účastníků komunikačního procesu. Postoje pedagogů k této problematice se liší. Někteří ji vnímají jako stresující faktor a snaží se jí vyhýbat, zatímco jiní vnímají její potenciál pro budování konstruktivních vztahů a podporu žáků.

Impulzem k výběru tohoto tématu byla moje vlastní pozitivní zkušenost s aktivně spolupracujícími rodiči ve třídě. Navzdory obecnému přesvědčení, že komunikace s rodiči je náročná či problematická, se spolupráce s rodiči ukázala jako přínosná pro všechny zúčastněné strany. Tato zkušenost a snaha přinést nový pohled na danou problematiku mě motivovala k napsání této diplomové práce.

Cílem práce je shromáždit a analyzovat zkušenosti pedagogů, kteří vnímají spolupráci s rodiči jako potřebnou či užitečnou. Práce se zaměří na různé formy a metody komunikace, které se učitelům v praxi osvědčily. Jedním z těchto osvědčených prostředků jsou neformální aktivity školy, kterým bude v této práci věnována velká pozornost.

Diplomová práce je rozdělena na dvě hlavní části. Teoretická část práce se zabývá komunikací mezi školou a rodinou. V první kapitole se objevují klíčové argumenty, proč by měla škola a rodina spolupracovat. Dále jsou rozebrány různé role, v nichž mohou rodiče ve vztahu vůči škole vystupovat. Následná část se zaměřuje na popis vybraných forem otevřené spolupráce, které se podílí na formování vstřícného prostředí a budování důvěry mezi pedagogy a rodiči. Druhá kapitola pojednává o klimatu školy. Konkrétně se zaměřuje vymezení různých pojetí klimatu. Dále pojednává o vybraných faktorech klimatu a na závěr jsou zde vymezeny různé koncepty modelů spolupráce rodiny a školy.

Praktická část je zaměřena na porovnávání zkušeností pedagogů při komunikaci s rodiči na školních akcích. V průběhu praktické části jsou postupně otevírána různá témata, která v rámci provedených rozhovorů vykristalizovala jako důležitá pro všechny dotazované pedagogy. Pozornost je věnována například motivaci učitelů k účasti na školních akcích a k pořádání těchto akcí. Dále je zkoumán vliv školních akcí na formování klimatu

školy. Velmi důležitým aspektem je důvěra budovaná skrze neformální atmosféru provázející tato setkání.

1 Teoretická část

1.1 Komunikace mezi školou a rodinou

Komunikace mezi školou a rodinou je téma, které se neustále dynamicky vyvíjí. Dříve se tomuto tématu nevěnovalo tolik pozornosti, ale postupem času začala krystalizovat jeho důležitost. *Spolupráce s rodiči vytváří vzájemnou důvěru, odbourává strach i předsudky, podporuje toleranci a hodnotovou orientaci žáků, posiluje ochotu dětí aktivně se zapojovat do výuky a jejich radost z učení, zlepšuje podporu dětí při překonávání problémů (osobních, rodinných, školních), pomáhá eliminovat nejrůznější sociálně patologické jevy a negativní vlivy z prostředí, podporuje školu při realizaci jejího vzdělávacího programu, je pro žáky modelem pro respektující a konstruktivní jednání mezi lidmi* (Čapek, 2013, str. 17-18).

V současné době už jsou koncepty, které spolupráci s rodiči dlouhodobě reprezentují a podporují. Různými cestami, jako jsou například knihy, přednášky, články na webech atp., se snaží rozšířit obzory pedagogické i veřejné části společnosti. Příkladem jsou následující koncepty: program “Začít spolu” občanského sdružení Step by Step nebo “Rodiče vítáni” společnosti EDUin.

V následujících kapitolách se podrobněji zaměříme na vztahy školy a rodiny, role rodičů ve vztahu ke škole a na různé formy spolupráce mezi školou a rodinou.

1.1.1 Vztahy rodiny a školy

Na začátek je dobré položit si otázky: Jak vypadá, respektive jak by mohla vypadat škola, ve které jsou se vzájemnými vztahy spokojeni jak zástupci rodin, tak zástupci z řad pedagogického sboru? Jaké argumenty podporují rozvoj těchto vztahů? Jak se tyto vztahy postupně vyvíjí?

Těmito otázkami se u nás zabývá například Pol a Rabušicová (1997), kteří ve své publikaci zmiňují aktuálnost a palčivost tohoto tématu. Dříve byly vztahy mezi školou a rodinou většinou omezeny jednosměrnou komunikací od učitelů k rodičům. K individuálním schůzkám mezi rodičem a učitelem docházelo pouze v případech, že bylo potřeba vyřešit problémy týkající se dítěte např. horší učební výsledky, nevhodné chování, nedostačující docházka.

V 90. letech nastala v legislativě změna rodičovských práv. Díky této změně se mohli rodiče zapojit do spolurozhodování o školním životě nad rámec běžných konzultací týkajících se jejich dítěte. Na základě této legislativní změny se začaly objevovat různé tlaky na posílení vztahů a spolupráce mezi školou a rodinou. V rovině rozvoje vztahů a spolupráce mezi školou a rodinou se objevují různé klíčové argumenty, proč zapojit rodiče do vzdělávání jejich dětí.

Rabušicová (2004) vyzdvihuje tři následující argumenty, které jsou podpořeny teoretickými východisky. První argument se týká rodičovských práv. Rodiče mají jak práva individuální, tak práva kolektivní. Tato práva nejsou všude jasně definována, ale v zásadě platí, že rodiče mají právo na informace o svých dětech, jejich výsledcích ve škole a klíčových rozhodnutích týkajících se fungování školy a vzdělávacího procesu. Dále mají rodiče také právo volby školy pro své dítě a nahlédnout do dokumentů školy, které jsou stanoveny zákonem (např. výroční zpráva školy).

Další argument se týká pozitivního vlivu rodiny na rozvoj dítěte. Mnoho bylo napsáno o pozitivním dopadu na vývoj dětí, pokud jsou tyto vlivy v souladu se školními aktivitami nebo je podporují. Toto téma bylo studováno různými způsoby a charakteristiky domova a jeho vlivu se týkají nejen vstupů do vzdělávání, ale také procesů a výsledků. Mezi charakteristiky rodiny patří socioekonomický status rodinného zázemí, hodnoty rodičů, rodinná kultura, vztah rodiny ke škole a komunitě, sociální síť vytvořené rodinou a pronikání školy do rodiny v pozitivním i negativním smyslu.

Poslední uváděný argument je založen na principu občanské participace v komunitních institucích. Participace je založena na typickém vztahu mezi občany a státními institucemi, kdy rodiče jako občané uplatňují svá práva a povinnosti vůči škole. Výkon práv a rodičovské odpovědnosti je podmíněn tím, že rodiče sami jednájí individuálně a kolektivně.

Kromě výše zmíněných tří argumentů uvádí Rabušicová (2004) také důležitost psychologických argumentů, které kladou důraz na potřebu úzkých vztahů mezi rodiči a školními programy. Pro dítě je důležitá existence pozitivních vazeb mezi základními prostředími, v nichž se vyskytuje. Pozitivní vazby mezi domácím a školním prostředím mohou být nápomocné při rozvoji dítěte.

V odborné literatuře panuje shoda, že rozvíjení vztahů mezi školou a rodinou by se mělo řadit k prioritám školy. Vývoj tohoto tématu postupně směřuje k posílení a pevnému zakotvení pozic rodičů ve vztahu ke škole. Od škol se očekává převzetí iniciativy a využití kreativity k rozvoji vztahu s rodiči.

Jak tedy vypadá, respektive jak by mohla vypadat škola, ve které jsou se vzájemnými vztahy spokojeni jak zástupci rodin, tak zástupci z řad pedagogického sboru?

Škola, kde jsou spokojeni se vzájemnými vztahy jak pedagogové, tak rodiče, komunikuje s rodiči skrze různé typické cesty, které jsou při komunikaci s rodiči obvyklé. Příkladem těchto typických cest jsou například třídní schůzky nebo vypsání konzultačních hodin učitelů, případně vedení školy. Kromě těchto tradičních cest ale dělá taková škola přece jen něco navíc nebo trochu jinak. Tato škola se snaží skrze méně prozkoumané cesty zaujmout rodiče svých žáků a aktivně je zapojit do školního života. Příkladem těchto aktivit navíc je například seznámení s obsahem výuky a s metodickými postupy, které se vyučující chystají používat. Tato ideální škola poskytuje rodičům prostor pro diskusi nad různými tématy, která je zajímají, a využívá odborných znalostí rodičů ve výuce. Snaží se vyjít vstříc i těm rodičům, kteří mají méně času na spolupráci se školou. Zároveň podporuje rozvoj partnerského vztahu mezi školou a rodinou.

1.1.2 Role rodičů ve vztahu ke škole

Tato kapitola se zaměřuje na popis různých rodičovských rolí, skrze které jsou rodiče ve vztahu ke škole, na níž je vzděláváno jejich dítě, vnímáni. Pojem „role“ je zde vnímán především ve smyslu prožívání sociálních interakcí. Šed'ová (2004) identifikuje čtyři základní varianty rolí, v nichž mohou rodiče vůči škole vystupovat. Tři z těchto rolí jsou spíše pozitivně vnímané. Jedná se o roli klientskou, partnerskou a občanskou. Čtvrtá role je vnímaná negativně. Jedná se o roli rodičů jako problému.

Rodiče jako klienti – zákazníci

Model rodiče jako klienta nabízí dvě možné perspektivy pohledu na rodiče. První pohled je na učitele jako na odborníky – poskytují služby, které zákazníci požadují, jsou přesvědčení o tom, jak správně dělat svou práci. Zároveň nejlépe vědí, jak získávat klienty a jak o ně správně pečovat. Druhý pohled je na rodiče jako odborníky – rodiče jsou odborníky

na výchovu vlastních dětí. Vědí, co jejich děti potřebují a na základě toho vybírají školu, jejíž služby a přístupy jsou v souladu s jejich výchovou.

Obvykle je postoj školy formován v závislosti na různých faktorech. Jedním z těchto faktorů je vnímání rodičů dětmi jako nejdůležitějších osob v jejich životě. Dalším faktorem je ochota učitelů nechat si dát od rodičů zpětnou vazbu a reagovat na jejich různorodé požadavky. Postoj školy také může ovlivňovat schopnost učitelů obhájit před rodiči postupy při procesu své práce.

Rodič klient očekává od školy pravidelné informace, které se týkají prospěchu a chování jeho dítěte. Zároveň se zde očekávají připravené podmínky od školy pro obousměrnou komunikaci. Má-li se v tomto konceptu aktivně podílet rodič na rozvoji svých dětí, měl by se lépe orientovat ve vzdělávacích a výchovných procesech. Učitelé by proto měli různými cestami rodičům zprostředkovat možnosti, kde jim tato témata přiblíží. Těmito různými cestami mohou být například různé školní slavnosti, tematické přednášky, kurzy pro rodiče aj.

Rodiče v roli klientů si svobodně vybírají nabízené služby. Jsou-li rodiče spokojeni, využívají služby školy delší dobu, pokud ne, posílají své dítě o školu dál. Obecně se nedá říci, že by rodiče v tomto modelu byli aktivní při spolupodílení na podobě školního vzdělání.

Rodiče jako partneři

Partnerský model je založen na rovnoprávném vztahu mezi školou a rodinou. V tomto vztahu obě strany spolupracují na rozvoji dítěte jak ve vzdělávací, tak ve výchovné rovině. V rámci partnerského vztahu je třeba sdílení informací a zároveň otevřené a respektující komunikace, skrze kterou se obě strany mohou vzájemně obohacovat o cenné informace týkající se dítěte. *Existuje shoda v tom, že partnerský vztah učitelů s rodiči je spíše ideálem než skutečností, že se jedná spíše o proces vytváření takového vztahu než o dosažený stav* (Šedřová, 2004, str. 35 - 36). V tomto procesu lze budovat partnerský vztah v různých oblastech. Epstein (in Rabušicová a kol., 2004) a uvádí šest následujících oblastí:

1. Povinnost rodiny podporovat dítě v přípravě do školy (plnění základních povinností rodiny, rozvíjení sociálních dovedností a chování u dětí, vytvoření bezpečného a podporujícího zázemí).

2. Komunikace mezi rodinou a školou (škola informuje rodiče o pokroku dítěte, vytváří podmínky pro obousměrnou komunikaci).
3. Zapojení rodičů do života školy (účast rodičů na školních akcích, možná pomoc rodičů s organizací, aktivní účast rodičů ve školním vzdělávání).
4. Zapojení rodiny do domácí přípravy dětí do školy (aktivní účast členů rodiny při vzdělávání dítěte, podpora rodiny školou, nabídka vzdělávacích příležitostí od školy).
5. Participace rodičů na rozhodování, řízení a obhajování činnosti školy (možnost zvolit zástupce do řídicích orgánů z řad rodičů, vytvářet rodičovská sdružení apod.).
6. Partnerství mezi rodinou, školou, firmami a dalšími organizacemi (tvoření sítě kontaktů, která je výhodná pro všechny zúčastněné partnery).

(Šed'ová, 2004, str. 35 - 36)

Budování vztahů v těchto oblastech vede k lepšímu porozumění mezi školou a rodinou. Rodiče se mohou při budování vztahů se školou dostat do různých pozic, například do role výchovných nebo sociálních partnerů. Obě role mají společné to, že rodiče se snaží co nejvíce prospět svým dětem. Rozdílná je cesta, která je k tomuto účelu zvolena. Rodič jako výchovný partner je součástí skupiny, která má zájem o dítě a společně participuje na vzdělávání a výchově dítěte. Oproti tomu role sociálního partnera se kromě dítěte snaží rozvíjet i školu jako instituci.

Rodiče jako občané

Tento vztah je obecně vymezován jako typický vztah mezi občany a státními institucemi, přičemž rodiče jako občané uplatňují svá práva a své odpovědnosti vůči školám. Je třeba rozlišovat, zda se jedná o uplatňování práv individuálních nebo kolektivních (Šed'ová 2004, str. 37). U rodiče jako občana je kladen důraz na individuální odpovědnost za místní komunitu. Občanská participace je na různých úrovních a velmi záleží na podmínkách, které jsou pro uplatňování občanských aktivit utvořeny. Při budování vztahů mezi školou a rodinou je především škola ten, kým jsou určovány tyto vztahy.

Občanský přístup se odlišuje od přístupu klientského vztahem „vzájemné závislosti“ mezi školou a rodinou. Nezávislost rodiny na škole je zde považována za standardní,

zatímco závislost je zde vnímána jako patologický stav. V občanském principu se opomíjí potenciál, který nabízí stav „vzájemné závislosti“.

Tento přístup v sobě nese v některých oblastech velký potenciál, ale zároveň celou řadu různých úskalí. Vzhledem k tomu, že jsou rodiče stále občany, ať už více či méně aktivními, se v občanském přístupu v některých ohledech promítají i výše dva zmíněné principy – klientský, partnerský.

Rodiče jako problém

Role rodičů jako problému je odvozena spíše na základě školní reality než na základě teoretických východisek. Šed'ová (2004) dělí „problémové“ rodiče do tří základních skupin. První skupinu problémových rodičů označuje jako „nezávislé“. Tato skupina rodičů se snaží udržovat se školou kontakty na minimální úrovni a školní život a učební výsledky svých dětí sleduje spíše zpozudálí. Hodnoty, jež uznává rodina, mohou být odlišné od těch, které se snaží dítěti předat škola. Důsledkem této odlišnosti může být nezájem rodiče o spolupráci se školou. Školu ale rodiče z této skupiny tolerují, protože jim leží na srdci blaho jejich dítěte a snaží se jeho individualitu rozvíjet všemi možnými způsoby. Za účelem tohoto rozvoje zařizují rodiče pro své dítě vzdělávání z různých zdrojů (jiných než je jejich základní škola).

Druhou skupinu označuje Šed'ová (2004) jako „špatné“ rodiče (tento expresivní výraz je zde použit pouze jako metafora v daném kontextu). Rodiče z této skupiny zpravidla nepodporují své děti ve vzdělávání a nezajímají se ani o jejich výchovu. Rodiče v této situaci mohou patřit do okrajových vrstev společnosti, případně to mohou být rodiny, které pochází z jiného kulturního okruhu. Tito rodiče mají často svůj vlastní nevyřešený problém (alkoholik, nemocný rodič, workoholik atd.). Je časté že, kromě zanedbávání školy, se tito rodiče nevěnují rodičovským povinnostem ani v domácím prostředí. Zároveň zde může být rezerva v sociálních kompetencích, které jsou potřeba pro komunikaci se školou.

Třetí skupinou rodičů, která se dá zařadit mezi problémové, mohou být rodiče „snaživí“. Oproti předchozí rodičovské skupině se tento typ rodičů snaží komunikovat možná až příliš. Pro učitele znamená tento typ rodičů potřebu jasně si vymezit hranice komunikace a obhájit si vlastní pedagogický přístup. Tito rodiče vyžadují často velké množství informací a v některých případech se snaží získat různé výhody pro své dítě.

1.1.3 Formy spolupráce mezi školou a rodinou

Pol a Rabušicová (1997) uvádí klíčové formy, v nichž se může realizovat základ vztahů mezi školou a rodinou. V této práci budou uvedeny vybrané klíčové formy spolupráce, které jsou realizovány na školách zkoumaných v praktické části.

První důležitou formou spolupráce je způsob, jak se škola seznamuje s novými rodinami. Důležitý je osobní kontakt mezi rodiči a učiteli, případně vedením školy. Rodiče by měli být před nástupem dítěte do školy informováni o metodách, kterými plánuje učitel učit, a v ideálním případě si je vyzkoušet na vlastní kůži. Zástupci vedení školy nebo učitelé by měli rodiče důkladně seznámit se systémem, který je ve škole nastavený, s harmonogramem školního roku a zároveň by je měli informovat o možnostech spolupráce a způsobech kontaktů s pedagogickým sborem. Při vytváření partnerského vztahu mezi školou a rodinou na začátku školní docházky dítěte může být klíčové osobní přizvání rodičů ke konkrétní formě spolupráce.

Prísun informací rodičům je stejně důležitý jak před nástupem dítěte do školy, tak v průběhu celé jeho školní docházky. Je důležité, aby si každá škola našla svůj systém, jak pravidelně informovat rodiče. Je možné rodiče informovat skrze klasické prostředky, jakými jsou třídní schůzky či konzultační hodiny učitelů (viz podkapitoly *Třídní schůzky* a *Individuální konzultace*). Kromě těchto klasických prostředků je také možné zvolit inovativnější metody a rodiče informovat průběžně při různých školních akcích či jiných významných příležitostech. Kromě osobního setkání mohou být rodiče informováni také psanou formou (nástěnka s aktualitami školy, web školy).

Informovanost rodičů je důležitá nejen v obecné rovině, ale také v osobní rovině, tzn. možnost sledování vývoje dítěte a konzultace s pedagogy, kteří se na tomto vývoji společně s rodiči podílí. Ke sdílení těchto informací jsou (kromě různých neformálních setkání) vhodné také tripartity (viz podkapitola *Individuální konzultace*).

Aby byla spolupráce mezi školou a rodinou doopravdy na partnerské úrovni, tak by rodiče měli mít možnost nahlédnout do zákulisí školy v průběhu vyučování (den otevřených dveří, návštěva rodiče v hodině, koncerty, divadla, výstavy). Také by měly být zohledněny názory a konstruktivní připomínky rodičů, které se vážou k výchovně-vzdělávacímu procesu školy.

Sblížení a vzájemnému pochopení mezi školou a rodinou pomáhá vzdělávání rodičů, konkrétně přiblížení obsahu vyučování a seznámení se s různými tématy. Jedna z cest, jak může být tato forma spolupráce realizována, je skrze rodičovské kavárny, kterým je věnována jedna podkapitola.

Pro rozvoj partnerského vztahu mezi školou a rodinou je velmi přínosné, když se učitel nebojí použít pomoc z rodičovské strany. Pod touto pomocí si můžeme kupříkladu představit rodičovskou výpomoc učiteli v různých konkrétních situacích (ve třídě při vyučování, ve škole s montováním nábytku, při organizaci a realizaci školních výletů či jiných akcí, besedy s rodiči odborníky apod.).

Ve spolupráci mezi školou a rodinou je také důležité aktivně zapojit děti. Společně s učitelem mohou děti vyrobit pozvánky na nějakou školní či třídní akci, případně mohou před třídními schůzkami napsat dopis rodičům, či jim vyrobit nějaký dáreček. Další forma, kde jsou hlavními aktéry děti, je připravení výstavy či jiné kulturní události pro rodiče.

K prohloubení vztahu mezi učiteli a rodiči mohou sloužit také akce, kde se setkají pouze tyto dvě strany. Příkladem těchto akcí mohou být například pravidelné společenské večery, kde se diskutuje o nějakém tématu nebo nějaká společenská událost (např. školní ples).

Všechny výše popsané formy spolupráce mezi školou a rodinou se podílí na formování vstřícného prostředí a příjemné atmosféry školy.

V kombinaci s různými formami spolupráce je také důležité znát a aktivně využívat principy pro rozvíjení vztahů mezi školou a rodinou. Bastiani (in Pol a Rabušicová 1997) shrnuje šest základních principů takto následovně:

1. Kritické přezkoumání aktivit, které již existují

Každá škola by měla přezkoumat, jestli je o vztahy s rodiči aktivně pečováno. Iniciativa tohoto zkoumání může být iniciována ředitelem, učiteli nebo jinými pedagogickými pracovníky, případně kýmkoliv dalším, kdo je aktivním účastníkem tohoto vztahu. Hodnocení těchto aktivit by mělo být vědecky podložené a mělo by zahrnovat názory všech zúčastněných stran.

2. Naslouchání rodičům

Naslouchání rodičům by mělo být samozřejmostí, ale bohužel tomu tak není. Je klíčové pro rozvoj vztahu mezi školou a rodinou. Je třeba, aby bylo rodičům nasloucháno aktivně. Ideální je, když má škola pevně stanovené organizační formy, např. různá formální či neformální setkání, v průběhu kterých mohou rodiče aktivně vyjádřit své názory.

3. Znalost prostředí, v němž se škola nachází

Pro úspěšný rozvoj vztahů mezi školou a rodinou je klíčové vědět, jakou sociální skupinu škola oslovuje. Tato znalost by měla být exaktně podložena. Pro získání těchto znalostí může být nápomocné organizovat akce i mimo prostředí školy, případně oslovit nějakou lokální významnou osobnost nebo místní média (rozhlas, tisk).

4. Organizování praktických aktivit

Nejefektivnější cestou k otevření diskuse o vztazích mezi školou a rodinou je organizování konkrétních akcí pro rodiče. Na těchto akcích přirozeně vyplyne zpětná vazba směrem ke škole.

5. Stanovení vztahů školy a rodiny jako priority školy

Systematické rozvíjení vztahů mezi školou a rodinou by mělo být jednou z priorit škol. Toto téma by mělo být pravidelně diskutováno na učitelských poradách a jiných učitelských setkáních. S tím souvisí rozvoj organizace a řízení školy, který by se měl mimo jiné zaměřovat na formulování praktických kroků ke zlepšení vztahů mezi školou a rodinou.

6. Hledání inspirace jinde

Pro zlepšení vztahů mezi školou a rodinou je vhodné čerpat inspiraci z různých zdrojů. Inspirací mohou být myšlenky, nápady a praktické zkušenosti z jiných škol, metodických center, pedagogických pracovišť vysokých škol, ale také odborná literatura. Předpokladem pro správné využití vhodných strategií z jiných zdrojů je dobře zmapovaná situace na škole a přizpůsobení „vypůjčených“ nápadů konkrétní škole.

Aktivní využití těchto principů napomáhá zlepšení vztahů mezi školou a rodinou. Konkrétními podobami setkání mezi výše zmíněnými dvěma stranami se zabývá Čapek (2013), který uvádí, že interakce mezi učitelem a rodičem může být velmi pestrá a podnětná.

Taková, která obohacuje obě strany. V této kapitole budou shrnuty různé konkrétní formy spolupráce mezi školou a rodinou, které budou následně zkoumány v praktické části.

Třídní schůzky

Třídní schůzky se dají definovat jako pravidelné setkání mezi třídním učitelem a rodiči (případně jinými zástupci) žáků. Čapek (2013) označuje třídní schůzky jako setkání mezi školou a rodiči, které je pravděpodobně nejdůležitější interakcí v komunikaci mezi oběma stranami. Vzhledem k důležitosti této interakce je pro učitele strategické vytěžit z potenciálu třídní schůzky maximum. Potenciálem třídní schůzky může být například nastavení pravidel a systému komunikace, posílení partnerského vztahu mezi školou a rodinou, budování třídního společenství, seznámení rodičů s obsahem vyučování a s metodickými postupy, jež se učitelé chystají používat atp.

Cangelosi (1996) shrnul několik doporučení k přípravě třídních schůzek. Je důležité předem stanovit čas zahájení a konec setkání. Pro učitele je klíčové sestavit program schůzky, který obsahuje pořadí témat, jež je potřeba prodiskutovat. Je vhodné sestavený harmonogram poskytnout v tištěné podobě všem účastníkům a v průběhu setkání se na něj odkazovat. Harmonogram průběhu třídních schůzek zvyšuje pravděpodobnost, že se podaří sdělit vše podstatné. V průběhu třídních schůzek je vhodné používat popisný jazyk a vyvarovat se porovnávání, případně kritice konkrétních osob. Ideálním způsobem ke zjednodušení komunikace s rodiči je využít metodu aktivního naslouchání. Zároveň je přínosné dát prostor pro zpětnou vazbu od rodičů, případné návrhy od rodičů. Aktivním využitím těchto doporučení se stává třídní schůzka efektivnějším nástrojem v komunikaci mezi školou a rodinou.

Individuální konzultace

Individuální konzultace, často označována též jako tripartita nebo jako triáda, je setkání, kterého se účastní tři strany – učitel, rodič a žák. V některých školách je toto setkání organizováno dvakrát do roka (vždy kolem čtvrtletí). Školy, které jsou v programu Začít spolu, pořádají tato setkání zpravidla jednou za měsíc.

Tripartity slouží k výměně informací, které se týkají vývoje a chování dětí ve škole. Během konzultací se diskutuje nad pokrokem, který dítě udělalo, nastavují se cíle, ke kterým by

mělo dítě dojít, a ujasňuje se postup pro dosažení těchto cílů. Jak rodiče, tak učitelé se snaží pro dítě vytvořit rozvíjející podmínky školního vzdělávání. K vytvoření optimálních podmínek školního vzdělávání může velmi výrazně pomoci vzájemné sdílení postřehů mezi učitelem a rodičem, které se týká potřeb dětí.

Tyto konzultace jsou pro učitele časově náročné jak na přípravu, tak i na následnou realizaci. Učitel by měl od začátku roku shromažďovat informace o pokroku jednotlivých dětí a před samotným setkáním si materiály projít a na jejich základě si připravit podklady pro hodnocení.

Vzhledem k časové náročnosti by tripartita měla mít předem určený čas trvání a pravidla. Kreislová (2008) ve své publikaci zmiňuje doporučení, která by měla obsahovat ideální tripartita. Tripartitu je dobré zahájit milým přivítáním a navozením klidné atmosféry. Nejprve by měl slovo dostat žák a pohovořit o tom, co se mu podařilo v období od minulé schůzky. Poté by se měl zamyslet nad tím, v jakých oblastech se potřebuje zlepšit a jaké konkrétní kroky pro to může udělat. Jako další by měl slovo dostat rodič, který může doplnit chybějící informace a popsat průběh domácí přípravy do školy. Poté by si měl vzít slovo učitel, který shrne, co již bylo řečeno a doplní návrhy, co by se ještě dalo zlepšit. Pokud na závěr schůzky zbyde čas, tak si může rodič společně s dítětem prohlížet jeho materiály, případně mohou účastníci schůzky konverzovat o tom, co je v rodině nového. Kromě výše zmíněných doporučení je vhodné, aby se schůzky konaly v místnosti, ve které budou mít účastníci schůzky soukromí a nebudou rušeni lidmi zvenčí (Cangelosi, 1996).

Pro klidný průběh konzultace je vhodné dodržovat principy efektivní komunikace. Kopřiva (2017) uvádí následující principy efektivní komunikace (budou zde vybrány jen ty, které jsou vhodné pro naplnění cíle u tripartit):

Jako první efektivní princip komunikace je uveden **popis (konstatování)**. Při použití tohoto principu je vhodné zvolit přátelský nebo aspoň věcný tón. Podstatou popisného jazyka je, že bez hodnocení či posuzování pouze konstatujeme, co vnímáme a zároveň pomáháme dítěti „uvidět“ souvislosti. Popisem se dá také nahradit řada otázek, které mohou pro druhou stranu představovat nátlak. Tím dáváme prostor druhému člověku, aby se rozhodl, jestli a jak zareaguje. Popisovat se dají jak problémy, tak úspěchy dětí. Je důležité dávat dětem konstruktivní zpětnou vazbu, ve které se vyskytují i ocenění.

Dalším nástrojem efektivní komunikace jsou **informace (sdělení)**. Výhodou informací je, že naplňují potřebu smysluplnosti. Jsou to zprávy o tom, co se právě děje, o zvyklostech a domluvených pravidlech, o tom co pomáhá v určité situaci, o postupech a o důsledcích. Informace by měly být pravdivé, protože zprostředkovávají dětem zákonitosti, se kterými se teprve postupně seznamují.

Je v pořádku, když (nejen) v průběhu tripartit **vyjádří** učitel **vlastní potřeby a očekávání**. Ve své podstatě jsou to informace, které sdělují okolí, co učitel potřebuje, očekává nebo chce. Pozitivní vyjádření potřeb a očekávání napomáhá rozvoji partnerského vztahu mezi učitelem, dítětem a rodičem.

Další strategií, která může být využita i v procesu tripartit, je **možnost volby**. Podstata volby je založena na nabídce minimálně dvou možností, které jsou přijatelné pro obě strany. Když mají děti možnost výběru, tak se zvyšuje jejich vnitřní motivace, což je žádoucí nejen pro jejich školní život, ale také pro jejich osobní život.

Posledním zde uvedeným nástrojem efektivní komunikace, ve kterém se promítají výše uvedené komunikační dovednosti, je **prostor pro spoluúčast a aktivitu dětí**. Využívání tohoto nástroje a převádění zodpovědnosti na děti ovlivňuje přístup k řešení problémů po celý jejich život.

Školní akce

Školní akce jsou důležitou součástí života každé školy. Účast na školních akcích je příležitostí, kdy se mohou setkat rodiče, učitelé a děti a řešit spolu i jiné věci, než je vzdělání a výchova. Tato kapitola bude zaměřená na popis školních akcí, které jsou organizovány na školách zkoumaných v praktické části.

RODIČOVSKÉ KAVÁRNY

Rodičovská kavárna představuje inovativní způsob, jak systematicky vtáhnout rodiče do života školy a vytváří příležitost, jak nastavit otevřenou komunikaci mezi školou a rodinou. Každá škola má svou strategii na vytváření obsahu rodičovských kaváren. Jedním ze záměrů těchto setkání bývá vzdělávání rodičů v různých oblastech (např. metody výuky, komunikace s problémovými dětmi apod.). Pro rodičovské kavárny je charakteristická

neformální atmosféra, která tato setkání provází a napomáhá budování partnerského vztahu mezi školou a rodinou.

VÁNOČNÍ TRHY

V dnešní době jsou vánoční trhy pořádány na většině běžných škol. Tato akce poskytuje příležitost pro neformální setkání všech členů školní komunity a pro utužení jejich vzájemných vztahů. Rodiče mohou podpořit své děti koupí nějaké vyrobené drobnosti, děti zažijí učitele v jiné roli, než jsou zvyklí a učitelé s rodiči mohou konverzovat i o jiných tématech, než je chování a prospěch žáků.

VÝTVARNÉ DÍLNY

Oblíbenou aktivitou, kterou pořádají školy, jsou výtvarné dílny. Na dílnách se mohou provádět obyčejné výtvarné činnosti nebo si mohou rodiče vyzkoušet ruční práce. Dílny mohou školy organizovat jak pro rodiče s dětmi, tak pouze pro rodiče (Čapek, 2013).

PIKNIKY

Piknik je jednou z dalších příležitostí, při které se mohou neformálně setkat učitelé s rodiči a s dětmi. Pro učitele je výhodou účasti na pikniku a jemu podobných akcí možnost sledování interakcí mezi dětmi a jejich rodiči (to stejné platí pro rodiče). Toto setkání je skvělá příležitost k utužení vztahů mezi školou a rodinou.

DEN OTEVŘENÝCH DVEŘÍ

Den otevřených dveří je příležitost k prezentaci školy pro širší veřejnost a především pro možné budoucí žáky a jejich rodiče. Při návštěvě školy může bystrý rodič zachytit alespoň částečně nějaká pozitiva a negativa školy. Na některých školách mají během tohoto dne rodiče s dětmi příležitost nahlédnout do vyučování.

RODIČ JAKO POMOCNÍK

Rodič se může školních akcí účastnit nejen jako host, ale také jako pomocník. Platí to jak pro většinu výše zmíněných akcí, tak pro různé výlety či exkurze. Rodiče mohou mít jiné kvality, než má učitel, a pomocí nich mohou rozvíjet děti na různých školních akcích či výletech.

1.2 Klima školy

V odborné literatuře se můžeme setkat s různými sociálně-psychologickými termíny, které se váží ke školnímu prostředí. Těmito sociálně-psychologickými termíny je myšleno např. prostředí, klima, atmosféra, charakter atp. K těmto termínům se připojují různé přívlastky. Např. edukační, učební, výukový, sociální, sociálně – psychologický, sociálně-emocionální, školní atd. Kombinací termínů s různými přívlastky vzniká mnoho terminologických variant. Tato práce se bude zabývat především variantou školní klima nebo klima školy.

Teoreticky zpracovaných definic klimatu školy není velké množství, ale víceméně v nich panuje shoda, že klima školy zahrnuje zavedené postupy týkající se vnímání, zkušeností, hodnocení a reakcí všech pracovníků školy na to, co se ve škole stalo, co se má stát a co se děje (Čáp a Mareš, 2007).

V odborné literatuře, která se týká teorie klimatu, převládají dva různé přístupy. První přístup se více zaměřuje na provoz a organizaci školy. Předmětem zájmu je převážně řízení, vedení školy a spolupráce učitelů. Jde především o vnímání klimatu z pohledu učitelů. Naproti tomu klade druhý přístup důraz spíše na klima ve vyučovací hodině a jde především o to, jak vnímají klima samotní žáci. Například Grecmanová (2008) poukazuje na to, že ačkoliv oba přístupy mají podobné zázemí, jedná se o rozdílné výzkumné směry.

Čapek (2010) se ve své definici klimatu zaměřuje především na subjektivní vnímání žáků, pedagogického sboru a dalších účastníků, jakožto hlavních tvůrců a konzumentů klimatu.

Školní klima a třídní klima na sebe mají vzájemný vliv. K dobrému třídnímu klimatu přispívá dobré klima celé školy a naopak.

Ježek (2006) uvádí, že významný prvek při procesu vytváření sociálního klimatu jsou **vztahy mezi účastníky**. Kromě vztahů mezi účastníky hrají důležitou roli ze sociálně-vývojového hlediska také **identitní procesy**. Míra subjektivně vnímané symbiózy se školou se dá považovat za jednu z charakteristik klimatu školy. Budování identity školy může být záměrné, aby bylo pro všechny účastníky jednodušší se identifikovat se školou. Důležitým prvkem při procesu vytváření klimatu je také **sdílení**. I přesto, že je sdílení pro většinu

definice klimatu důležitým prvkem, při samotné diagnostice klimatu ho můžeme pouze předpokládat.

1.2.1 Pojetí klimatu školy

Moosovo pojetí

Za specifické můžeme považovat Moosovo pojetí klimatu, na kterém je postavena metoda CES. Tato metoda je jediným standardizovaným nástrojem u nás a je nejpoužívanější metodou při měření klimatu třídy. Ježek (2006) uvádí tři základní domény významných hledisek prostředí dle Moose, které jsou spolutvůrci při utváření klimatu. První doména, která je zmiňována, je **vztahový aspekt**. V tomto aspektu je zahrnováno velké množství a zároveň intenzita mezilidských vztahů v konkrétním prostředí. Důležitou roli zde hraje míra vzájemné opory lidí. Druhou zmiňovanou doménou jsou **aspekty osobního růstu a hodnotového zaměření**. Do této domény můžeme zahrnout ty aspekty, které se podílí na formování výkonového a hodnotového zaměření jedince. Toto formování hodnot v jedinci může být pěstováno cíleně i mimoděk. Poslední doména zahrnuje **aspekty údržby a změny systému**. V tomto aspektu jsou zahrnuté hlavně formální záležitosti, ke kterým patří například strukturovanost, transparentnost či otevřenost vůči změnám.

Pojetí zdraví školy

Ježek (2006) se zabývá také pojetím „zdravého klimatu“ dle Milese. V tomto pojetí je jako zdravá škola vnímána taková, která zvládne prosperovat i v dlouhodobém hledisku. Charakteristiky zdravé školy dle Milese (in Ježek, 2006) se dají rozdělit do tří kategorií, ve kterých je shrnutých deset základních znaků. Aby byla škola považována za „zdravou“, musí tyto charakteristiky splňovat.

Kategorie, do které se řadí první tři charakteristiky, je nazvána **úkolové potřeby sociálního systému**. Do těchto potřeb se řadí zaměření na cíle, které by měly být jasně formulované, srozumitelné, účastníci vzdělávacího procesu by s nimi měli být seznámeni a měli by je všeobecně přijímat. K tomu se váže, že cíle by měly být nastavené realisticky a odpovídat požadavkům prostředí. Jako další se do této kategorie řadí efektivita komunikace. Informace by měly být podávány rychle, nezkresleně a měly by být dostupné všem, koho se týkají, respektive kdo by je měl vědět. Kromě zaměření na cíle a efektivitu komunikace sem patří

ještě optimální rozložení moci. Podřízení na všech stupních by měli cítit, že je jim od nadřízených nasloucháno a zároveň by měl být mezi všemi rovnoměrně rozložený vliv.

Následující kategorie se zaměřuje na **potřeby související s údržbou systému**, čímž je myšleno efektivní využívání zaměstnanců, soudržnost kolektivu a morálka zaměstnanců. Ti by neměli být ani přetížení, ani by neměli lelkovat. Každý zaměstnanec by měl být vytěžován efektivním způsobem, při kterém zúročuje své individuální schopnosti a dovednosti. Kolektiv zaměstnanců by měl být soudržný, vzájemně se se školou ovlivňovat a být na ni hrdý. Celkově by měl ve škole převládat pocit spokojenosti zaměstnanců.

Třetí kategorií, zahrnující poslední čtyři charakteristiky „zdravé školy“, jsou **růstové a rozvojové potřeby**. Těmito potřebami je konkrétně myšleno novátorství, autonomie, adaptace a efektivita řešení problémů. Novátorství zahrnuje objevování nových postupů, cílů a postupnou diferenciaci školy. Autonomií školy je myšlena aktivita vůči svému prostředí a nezávislost na vnějších impulzech. Pod adaptací školy si můžeme představit schopnost změny a přizpůsobení se vnějším i vnitřním okolnostem, což pomáhá růstu a vývoji školy.

1.2.2 Faktory klimatu školy

Je dobré si nejprve položit otázku, co všechno lze považovat za ukazatele toho, co tvoří školní klima. Vliv na školní klima má mnoho faktorů, z nichž některé jsou pozorovatelné a jiné ne. V důsledku velkého množství a různé míry obecnosti nelze definovat úplně všechny faktory ovlivňující školní klima. Je důležité si uvědomit, proč školní klima zkoumáme. Na základě tohoto uvědomění si můžeme vybrat faktory, na které se zaměří naše pozornost.

Pro účely praktické části této diplomové práce zde byly vybrány tyto oblasti, které se podílejí na formování klimatu školy.

Učitelé

Učitel je zásadním činitelem klimatu školy (Grecmanová, 2008, str. 63). Významné jsou postoje učitelů ve vztahu k jejich povolání. Zvláště zdůrazňuje Grecmanová učitelovu senzibilitu, schopnost empatie, svobodné jednání, akceptování žáků a respekt k nim.

Pohnětalová (2015) zdůrazňuje důležitost učitele při budování vzájemných vztahů mezi školou a rodinou. Učitel by měl být vybaven osobnostními a profesními kompetencemi, které mu umožní budovat otevřený vztah s žáky i s jejich rodiči.

Čapek (2010) definuje učitele jako spolutvůrce klimatu. Dále říká, že není pochyb o tom, že čím lépe jsou učitelé seznámeni s cíli a filozofií školy, tím lépe si uvědomují, že vytvářejí klima školy a třídy, které táhne všechny zaměstnance stejným směrem.

V odborné literatuře panuje shoda na důležitosti učitele při utváření klimatu školy. Výše zmínění autoři zdůrazňují různé aspekty, které přispívají k vytváření podpůrného a inspirativního prostředí v rámci školy.

Žáci

Žák má ve vztahu ke škole výjimečné postavení. Na jedné straně se podílí na vytváření školního a třídního klimatu, na druhé straně je sám důvodem, proč je klima kolem něho zkoumáno.

V průběhu vzdělávacího procesu žák zraje (emočně, sociálně, kognitivně) a školní klima je jedním z faktorů, které zásadně formují jeho život. Během školních let žák prožívá důležité epizody svého života, a proto je žádoucí, aby kolem něho bylo co nejpříznivější klima.

V problematice třídního a školního klimatu lze sledovat individuální znaky i kolektivní charakteristiky třídy. Názor žáka, jakožto tvůrce a zároveň konzumenta, je zde rozhodující.

Rodiče

Čapek (2010) považuje rodiče za velmi důležitý faktor, který ovlivňuje klima ve škole zásadním způsobem. Dle Pohnětalové (2015) se formují vztahy mezi učiteli a rodiči od začátku školní docházky, nejintenzivněji v průběhu prvního roku. Rodiny v české společnosti mají různé vzdělávací a sociální potřeby. Některé rodiny chtějí navázat aktivní spolupráci ve školní komunitě skrze různé akce, které škola organizuje, jiným stačí minimální kontakt se školou, který jim poskytne základní informace o vzdělávání jejich dětí. Rodiče mohou vystupovat ve vztahu ke škole v různých rolích (viz kapitola *Role rodičů ve vztahu ke škole*), jednou z nich může být partnerská role, ve které lze považovat rodiče za odborníky na výchovu jejich vlastních dětí. Spolupráce s těmito rodiči proto může být klíčová pro zdravý rozvoj dětí. Pro aktivnější rodiče je školní klima natolik zásadním

faktorem, že jej zohledňují i při výběru školy. Zajímají se o jeho aktuální stav ve spádové škole, a pokud nejsou spokojeni, hledají možnosti pro umístění dítěte v jiné škole. Rodiče, kteří věnují pozornost svému dítěti takovýmto způsobem, mohou mít tendenci být angažovanější ve vzdělávacím procesu a při školních akcích. Spolupráce s těmito rodiči je přínosná pro učitele a v konečném důsledku pro celou školní komunitu.

Organizační znaky školy

Organizační znaky společně vytvářejí charakter a identitu školy a zároveň se podílí na formování prostředí, ve kterém se žáci vzdělávají a rozvíjejí. Mezi organizační znaky školy, které se podílí na formování školního klimatu, můžeme řadit například velikost školy a velikost tříd, respektive počet žáků ve třídě.

Grecmanová (2008) zmiňuje různé zahraniční výzkumy, z nichž se některé shodují na tom, že v menších školách je klima více rodinné. Tato rodinnost může být dána tím, že žáci se znají skrze ročníky, učitelé na škole znají většinu dětí apod. Ve velkých školách je kladen větší důraz na administrativní a organizační zátěž, na výkon jednotlivců a děti jsou zde ve větší anonymitě.

Výzkumy, které se zaměřují na vztah mezi velikostí třídy a příznivým klimatem ve výuce se různí, protože jsou ovlivněny dalšími aspekty klimatu. V části výzkumů, které Grecmanová (2008) zmiňuje, panuje shoda potřeby a uplatňování lepší orientace v pravidlech ve větších třídách. V menších třídách je oproti tomu větší míra inovace a větší zaměření na individualitu žáka.

1.2.3 Koncepty modelů spolupráce rodiny a školy

Koncepce školy by se dala definovat jako komplexní strategie, která určuje základní principy, cíle a směřování školy. V této koncepci bývá zahrnuto více aspektů školního života. Mezi tyto aspekty můžeme zařadit pedagogický přístup, organizační strukturu, hodnoty a etiku, cíle a strategie, spolupráci s rodinou a komunitou a rozvoj žáků. Koncepce školy může být formulována například skrze školní vzdělávací program.

Výzkumy zabývající se vztahy mezi školou a rodinou v České republice se shodují na existenci bariér mezi zkoumanými subjekty (srov. Rabušicová a kol., 2004; Šed'ová 2009; Štech, Viktorová, 2001). Je pravděpodobné, že základ těchto bariér se nachází v historickém,

kulturním a společenském kontextu založeném na tradičním modelu vztahu mezi školou a rodinou. V něm jsou učitelé ve formálním vztahu, který se vyznačuje omezenou komunikací (Pohnětalová, 2015).

Část společnosti se ale snaží tyto tradiční bariéry zbořit a na základě toho vznikají různé koncepty, ve kterých je spolupráce rodiny a školy vnímána jako klíčový prvek pro rozvoj pozitivního klimatu ve škole. Tyto koncepty budou podrobněji popsány v následujících podkapitolách.

Rodiče vítáni

Koncept „Rodiče vítáni“ vznikl na základě iniciativy společnosti EDUin, která se zabývá dlouhodobým a systematickým informováním veřejnosti a médií v oblasti vzdělávání. Společnost EDUin vytvořila v roce 2010 kritéria partnerské spolupráce, která garantují vstřícné jednání mezi školou a rodiči a mají za cíl usnadnit rodičům výběr školy. Tato kritéria jsou rozdělena do dvou kategorií – základní a volitelná. Aby škola získala značku „Rodiče vítáni“, musí naplnit všechny níže zmíněné základní požadavky a minimálně dva volitelné (tzn. minimálně 9 z níže vypsanych 24 kritérií)¹.

Základní požadavky:

1. Rodiče se dostanou bez problémů do školy, včetně odpoledních hodin
2. Rodičům jsou dostupné kontakty na všechny učitele a vedení školy.
3. Rodiče mají k dispozici informace o tom, co a kdy se ve škole děje.
4. Komunikace mezi školou (učitelem) a rodiči
5. Se záměrem přihlásit se ke značce Rodiče vítáni jsme seznámili rodiče dětí, které využívají služeb naší školy.
6. Pořádáme školní akce pro rodiče v termínech a hodinách, které jim umožní se jich opravdu zúčastnit.
7. Informační tabule o značce Rodiče vítáni je viditelně umístěna u vstupu do školy.

¹ Dostupné z: <https://www.rodicevitani.cz/>

Volitelné požadavky:

1. Dbáme na to, aby zápis do školy byl společenskou událostí příjemnou pro rodiče i děti. Myslíme přitom na potřeby dětí i rodičů.
2. Naši pedagogové nabízejí konzultační hodiny pro žáky i rodiče.
3. Nabízíme rodičům kromě žákovské knížky a třídních schůzek i další způsob, jak je pravidelně informovat o prospěchu dítěte.
4. Kromě společných třídních schůzek organizujeme i konzultace ve trojici učitel– dítě– rodič.
5. Konfliktní situace ve škole řešíme tak, aby se jich mohli zúčastnit všichni, jichž se záležitost týká, včetně rodičů a dítěte/dětí.
6. ŠVP a další školní dokumenty zpřístupňujeme na webu školy.
7. Nabízíme rodičům konzultace našeho školního psychologa / výchovného poradce.
8. Rodiče mají možnost ovlivňovat způsob stravování svých dětí ve škole.
9. Rodiče našich žáků i zájemci o naši školu mají možnost po domluvě navštívit vyučování.
10. Zveme rodiče do vyučování, aby se zúčastnili společné práce se svým dítětem.
11. Organizujeme školní akce, na kterých mohou rodiče a další rodinní příslušníci spolupracovat s dětmi a potkávat se s učiteli.
12. Umíme rodičům doporučit službu externího odborníka – dětského psychologa, logopeda, mediátora apod.
13. Poskytujeme rodičům na webových stránkách prostor pro otevřenou diskusi o škole. (Např. diskuzní fórum, moderovaná kniha návštěv. Nejedná se o jednosměrnou komunikaci pomocí formuláře na vzkazy škole.)
14. Na naší škole funguje nezávislá rodičovská organizace s vlastní právní subjektivitou (podle nového občanského zákoníku obvykle zapsaný spolek).
15. Rodiče mají možnost po domluvě využívat prostory školy k vlastním akcím.
16. Pořádáme vzdělávací semináře pro rodiče na téma výchovy a vzdělávání.
17. Pořádáme „kurikulární odpoledne“, v nichž rodičům vysvětlujeme, co, jak a proč ve škole učíme.

Důležité je, aby škola naplňovala požadavky kvalitativně a ne kvantitativně. Je lepší naplňovat méně požadavků dlouhodobým a udržitelným způsobem, než se snažit splnit všechny požadavky, ale vlastně nedělat žádný pořádek.

Této problematice se podrobně věnuje ve své stejnojmenné publikaci Feřtek (2011), který nabízí pohled všech zúčastněných stran a snaží se vyzdvihnout pozitivní důvody, proč by měli rodiče a učitelé spolupracovat. Zároveň nabízí konkrétní doporučení pro rodiče i učitele, jak spolu otevřeně komunikovat.

Začít spolu

Vzdělávací program *Začít spolu*, mezinárodně známý pod označením Step by Step, je realizován ve více než 30 zemích světa. Jedná se o otevřený systém, který podporuje zavádění inovativních postupů a moderních vzdělávacích metod do prostředí mateřských a základních škol. Program *Začít spolu* vytváří základy postojů, znalostí a dovedností, které jsou nezbytné pro absolvování výzev současné doby. Jedním z důležitých pilířů v programu *Začít spolu* je spolupráce školy s rodinou, která vychází z přesvědčení, že rodina je nejdůležitějším vychovatelem dětí a její působení ovlivňuje vývoj a výchovu dětí zásadním způsobem. Vzhledem k zásadnímu vlivu na dítě, nejen ze strany rodičů, ale také ze strany učitelů, je vize programu *Začít spolu* partnerský vztah mezi rodičem a učitelem. Kromě výše zmíněných dvou bodů je důležitá také legislativní oblast. Rodiče mají právo spolurozhodovat o realizaci vzdělávání svých dětí, neboť jsou zodpovědní za vzdělávání svých dětí.

V programu *Začít spolu* je spolupráce s rodinami považována za velmi významný činitel, který podporuje efektivitu vzdělávání dětí. Proto si dává tento program za úkol vytvořit bezpečné prostředí pro děti i rodiče, navázat s nimi partnerský vztah a nabízet jim různorodé formy spolupráce. Tyto formy jsou v publikaci Krejčové (2011) děleny do tří rámcových kategorií, kterým se budeme věnovat v následujícím textu.

První zmiňovanou kategorií je osobní kontakt školy/učitele s rodinou. Školy iniciované v tomto programu se snaží s rodiči komunikovat pravidelně a s efektivním využitím času. Dopředu se snaží rodiče seznámit se vzdělávacím programem a s metodami, kterými budou učit, aby rodiče byli informováni a učitelé předešli zbytečným dotazům. K pravidelné komunikaci mohou sloužit neformální příležitosti, kterými jsou například příchody

a odchody dětí ze školy, v případě potřeby rychlého řešení situace to mohou být telefonní rozhovory, e-maily a SMS zprávy. Dále jsou zde využívané konzultace učitel-rodíč-dítě (viz kapitola *Tripartity*) a různá rodičovská setkání, kterých se také účastní učitelé, děti i rodiče (např. besídky, sváteční večírky, pikniky).

Další kategorií jsou písemné formy spolupráce školy/učitele s rodinou. Patří do nich například materiály, které pomáhají při seznámení se školou jak rodičům, tak ostatním partnerům školy a to mohou být například letáčky, brožurky a příručky. O samotném dění ve třídě či ve škole může informovat zpravodaj. Kromě obecných informací ocení rodiče i neformální zprávy o vlastních dětech, které mohou být zprostředkovány například skrze dopisy. Je dobré, aby škola nebo třída měla jedno místo, které bude věnované aktualitám školy či třídy. Může to být nástěnka pro rodiče či web školy. Pro vyjádření názoru anonymní formou může být poskytnuta schránka pro návrhy, kde se mohou svobodně vyjádřit děti, rodiče, učitelé i ostatní partneři školy.

Poslední kategorií, specifickou pro program *Začít spolu*, je možnost přítomnosti rodičů ve třídě. Rodiče mohou být ve třídě přítomní jako pozorovatelé, odborníci, či jako asistenti. V roli pozorovatele bývají často rodiče, kteří se teprve seznamují s tímto konceptem a ostýchají se zapojit do dění ve třídě. Rodič jako odborník obohacuje děti ve svém oboru, kde pracuje a pomáhá při aktivitách, které spadají do oblasti jeho profese či zájmů. Pokud to prostory školy dovolují, je zřízená tzv. rodičovská místnost. Může se jednat o samostatnou místnost či o její část nebo například o vestibul školy. Cílem tohoto prostoru je, aby se zde rodiče cítili vítáni a mohli v něm kdykoliv setrvat.

Spolupráci v konceptu *Začít spolu* můžeme považovat za kvalitní v případě, že jsou rodiče informováni jak o obecném použití různých výukových metod, tak o každodenních činnostech dítěte a jeho pokroku. Dalším znakem kvality je obousměrná komunikace mezi školou a rodinou skrze různé neformální strategie. Důležitá je zde i velká spoluúčasť ze strany rodičů, která se může projevit například při různých akcích, které pořádá škola, při obyčejném vyučování atd.

Koncept komunitní školy

Pod slovem „komunita“ si můžeme představit sociální skupinu jedinců, která je spojena skrze nějaký výrazný charakteristický prvek. Může to být společná lokalita bydlení, společné

zájmy, náboženské hodnoty aj. Průcha (2012) chápe komunitní školy spíše ve smyslu lokálního společenství. Zároveň zmiňuje alternativní pedagogické hnutí v USA, kterým jsou tzv. přesahující školy. Tyto školy se snaží dokázat, že partnerství mezi školou, rodinou a komunitou může být jedním z aspektů, které se podílí na vzdělávací úspěšnosti u všech dětí. Klíčovým aspektem těchto škol je angažovanost rodičů, respektive snaha o její zvýšení.

2 Praktická část

V současné době existují výzkumy na tradiční postupy komunikace mezi školou a rodinou. Kromě tradičních postupů jsou zde ale i akce, které jsou školami generovány jako nějaký „nadstandard“. Jejich cílem je řešit potřeby rodičů a dětí, představit školu a její silné stránky, prohloubit vztahy s rodiči a zapojit je do života školy. Tyto akce zatím nejsou tolik empiricky prozkoumány, proto nás zajímají podoby takových aktivit nad rámec obvyklých povinností, jejich vnímání učiteli, odezva rodičů a dětí a efekty, které v souvislosti s takovou činností vznikají. Praktická část této práce se zaměřuje na analýzu a porovnání komunikace pedagogů z různých typů škol. Konkrétně se bude porovnávat komunikace při školních akcích 1. stupně základních škol.

2.1 Cíl výzkumu

Cílem diplomové práce je skrze kvalitativní výzkum analyzovat a porovnat různé školy při komunikaci s rodiči z pohledu učitelů. Komunikace se bude porovnávat především při školních akcích. Dalším cílem je porozumění motivaci učitelů a popsání efektů, které jim komunikace s rodiči přináší.

2.2 Výzkumná otázka

Hlavní výzkumná otázka zní: **Jaké jsou zkušenosti a postřehy učitelů ze čtyř různých typů škol při spolupráci a komunikaci s rodiči na školních akcích? Jak tyto zkušenosti ovlivňují vzájemný vztah mezi školou a rodinou?**

V souvislosti s hlavní výzkumnou otázkou postupně vyvstávaly další dílčí otázky, které pomáhaly vodit výzkumný zájem.

- Jakou mají učitelé volnost v organizování akcí?
- Proč se učitelé účastní organizace těchto akcí?
- Jakým způsobem tyto akce utváří obraz školy?
- Jaký vliv mají tyto akce na klima školy?
- Jaké mají školní akce efekty na vztahy: učitel – rodič, učitel – žák, rodič – žák?
- Co dělají učitelé dobrovolně, co je „vyžadováno“ společností, vedením?
- Jak se učitel cítí při organizaci školních akcí (při přípravě, při akci, po akci)?
- V jakých rolích fungují na akci učitelé a rodiče?

2.3 Výzkumné metody

V této diplomové práci jsou data analyzována pomocí IPA – interpretativní fenomenologické analýzy (IPA). Předností tohoto přístupu je, že se zaměřuje na porozumění zkušenosti, kterou člověk žije a umožňuje analyzovaný jev zkoumat do hloubky. Také umožňuje rozvoj témat, která jsou pro výzkumníka či respondenta důležitá. IPA je považována za přístup, který ve srovnání s jinými kvalitativními přístupy poskytuje kreativitu a svobodu ve výzkumném procesu.

Ke sběru dat byla použita metoda polostrukturovaného rozhovoru, která se v interpretativní fenomenologické analýze používá nejčastěji. Otázky byly připraveny předem (viz příloha), ale u každého rozhovoru se znění otázek trochu obměnilo v návaznosti na specifika škol. V průběhu rozhovorů byly kladeny doplňující otázky, které rozvíjely odpovědi respondentů. Následně byla u rozhovorů provedena doslovná transkripce. K analýze přepsaných rozhovorů byla použita technika otevřeného kódování. Podle Škvaříčka (2014) při otevřeném kódování postupujeme tak, že nejprve analyzovaný text rozdělíme na různě velké jednotky. Každé takto vzniklé jednotce přidělíme nějaký kód, tedy jméno nebo označení. V případě této práce byly rozhovory kódovány v ruce za použití metody papír a tužka. Nejprve byly podtrhány zajímavé pasáže a poté byly roztrženy do čtyř kategorií, které jsou rozpracovány v podkapitolách praktické části.

2.3.1 Popis výběru respondentů a sběru dat

Výzkum byl proveden během září roku 2023. S každým z respondentů jsem podnikla jedno setkání neformálního rázu v restauračním zařízení, při kterém byl uskutečněn rozhovor. Neformální setkání bylo zvolené proto, aby se respondenti u rozhovoru cítili komfortně a lépe se jim odpovídalo na otázky. Rozhovor s každým učitelem trval okolo 30 minut. Respondentům byly položeny předem připravené otázky, které se prolínaly s nepřipravenými doplňujícími otázkami, které vyvstávaly v průběhu rozhovoru. Rozhovory byly nahrávány na diktafon v mobilním telefonu. Všichni respondenti byli upozorněni, že se rozhovor bude nahrávat, a souhlasili.

Vzhledem k prostředí, kde se rozhovory odehrávaly, byly při transkripci vynechány pasáže, které tematicky nesouvisely. Zároveň byla upravena jména při oslovování respondentů v rámci zachování jejich anonymity.

Školy byly vybrány na základě jejich specifčnosti a různorodosti, která se projevuje např. v náboženském zaměření, vlastnictví a financování školy, v pedagogickém přístupu, u množství dětí ve třídě a především při pořádání školních akcí.

Dalšími důvody, proč jsem si tyto školy vybrala, jsou osobní důvody. V každé z těchto škol mám blízké osoby, se kterými pravidelně sdílíme své zkušenosti převážně v pedagogických záležitostech.

Pro výzkum byli vybráni 4 učitelé, 3 z nich jsou v praxi krátce (učí méně než 5 let), čtvrtá učitelka je zkušenější, v praxi působí již třicátým prvním rokem. Tyto učitele jsem si vybrala proto, že se všichni aktivně účastní akcí, které škola pořádá a zároveň pořádají i akce nad rámec svých povinností, ale v každé z těchto škol to probíhá úplně jiným způsobem.

2.3.2 Charakteristika jednotlivých respondentů a škol

Respondenti byli vybráni na základě různorodých pracovišť, ve kterých působí. Jedna respondentka působí v praxi již třicátým prvním rokem, zbylí tři respondenti jsou v praxi krátce, učí méně než 5 let.

První škola se nachází v centru Prahy. Na svých webových stránkách se prezentuje jako křesťansky orientovaná škola s rozšířeným vyučováním jazyků. Její výchovně vzdělávací působení je postaveno na etických a křesťanských hodnotách. Škola uplatňuje pedagogické přístupy, které napomáhají k pravdivému poznání a přijetí sama sebe i druhých. Využívá metody a formy práce, které umožňují dialog, partnerství a spolupráci. Usiluje o důvěryhodné, bezpečné a spolupracující školní prostředí. Škola se snaží naplňovat motto: učit se poznávat, učit se jednat, učit se žít a učit se být. Je otevřená všem, kteří se spolupodílejí na výchovně vzdělávacím programu školy a přijímají její křesťanskou orientaci.

Součástí této školy je mateřská škola, 1. stupeň a 2. stupeň. Každá paralelka základní školy má dvě třídy (tzn. 18 tříd).

Prezentace školy probíhá přes webové stránky a skrze různá farní společenství po celé Praze (přes letáčky a ústně). Nabízí rodičům pestrý výběr kroužků, školní družinu a v neposlední řadě různé školní a třídní akce, které jsou provázány celým školním rokem.

Respondentka, která na této škole vyučuje, je zkušená učitelka a na této škole působí již sedmnáctým rokem, předtím působila na jiné církevní škole. Jako pořadatel nebo spolupořadatel se účastní většiny akcí, které jsou pořádány z iniciativy školy nebo rady rodičů. Při pořádání těchto akcí působí často v roli tahouna, bez kterého by se tyto akce neobešly.

Druhá škola církevního charakteru se také nachází v centru Prahy a na svém webu se prezentuje jako komunitní škola. Vedle toho, že dělají vše proto, aby byli jejich studentům partnery v získávání kvalitního vzdělávání, chápou svoji školu jako prostředek k posílení jejich církevní komunity (v nejširším slova smyslu). K tomu jim napomáhá skvělá rodinná atmosféra, která ve škole panuje, a také partnerský vztah učitel-žák.

Komunitní charakter této školy je jedním z hlavních pilířů vize školy. Školní život se odehrává ve třídách při běžné výuce jen z části. Mnoho z toho, co studenti této školy zažívají, se děje při společných aktivitách během školního dne i během odpolední nebo zcela mimo běžný školní čas. Zároveň tyto aktivity organizují nejen učitelé této školy, ale ve velké míře také sami studenti a rodiče dětí nebo absolventi. Školní komunita této církevní školy není omezená fyzickými zdmi budovy a škola je vnímána jako místo setkávání širší církevní komunity.

Tato komunitní škola vychovává své žáky již od předškolního věku až po maturanty. To znamená, že její součástí je mateřská škola, první stupeň, druhý stupeň a osmileté gymnázium. Každý ročník má pouze jednu třídu.

Respondentka z této církevní školy začíná svůj čtvrtý rok třídnicí na této škole. Předtím pracovala jako asistentka na prvním stupni a učitelka hudební výchovy na druhém stupni ve škole s Montessori programem. Při komunikaci s rodiči bere v potaz specifickou tuto církevní školy. Na akcích působí nejčastěji v roli spoluorganizátora.

Škola, kde vyučuje třetí respondentka, se nachází také v centru Prahy a je soukromého charakteru. Jedním z principů této školy je péče o rodiče. S péčí o rodiče se vytváří podporující a spolupracující komunita, pro kterou škola připravuje různé aktivity a akce (workshopy, tvořivé kurzy...). Ve svém školním vzdělávacím programu tato škola přímo věnuje jednu kapitolu spolupráci s rodiči. Píše se zde, že komunikace s rodiči tvoří

významnou součást vzdělávacího procesu. Zároveň je tato škola otevřená pro rodiče a snaží se je co nejvíce zahrnovat různými formami do školních aktivit. Cílem této školy je vytvořit adekvátní komunikační úroveň mezi školou a rodiči v následujících oblastech: včasné sdělování informací, reagování na zprávy, sdělení, diskutování o problémech, náročných a neobvyklých situacích bezprostředně po jejich výskytu se snahou najít co nejrychleji řešení, pravidelné setkávání pracovníků školy s rodiči. Setkávání s rodiči (formální i neformální) probíhá v řadě různých podob: při zahájení a ukončení školního roku – formou různých aktivit, účastní se celý tým školy, setkání s rodiči nazvané rodičovské kavárny – 1x za měsíc, tripartity žák – rodiče – učitel, zhodnocení toho, co se ve škole daří a jaké oblasti je třeba posílit, jak upravit a přizpůsobit výuku, individuálním potřebám apod., konají se jedenkrát za pololetí, konzultace centra podpory a poradenství, aktivity centra poznávání – zapojení žáků, rodin, využití různorodých prostor i spolupráce s externími organizacemi.

Tato škola je laboratorního charakteru. V každém ročníku je pouze jedna třída s maximálně 18 dětmi a zatím jsou otevřené třídy od prvního ročníku do sedmého.

Respondentka soukromé školy učí na této škole druhým rokem v tandemu, předtím pracovala jako asistentka na jiné škole. Organizování akcí na škole se účastní jakou součástí týmu.

Poslední škola je státního charakteru a nachází se v městské části, která leží na okraji Prahy. Tato škola se na svých webových stránkách prezentuje příjemným, téměř rodinným prostředím, individuálním přístupem a neobyčejným pochopením učitelů. Škola se snaží vytvářet příjemné, liberální klima, kde vládou partnerské vztahy. Jejím specifikem je zapojení do mnoha různých projektů, které mimo jiné umožňují pedagogický rozvoj školy a kromě toho je také držitelem značky Rodiče vítáni.

Tato škola se skládá z prvního a druhého stupně (tzn. 1. – 9. třída), kdy se v každé paralele nachází 3. třídy, celkem je zde 27 tříd.

Součástí školy je také rodičovský spolek, jehož cílem je podpora a rozvoj podmínek pro úspěšnou výuku, spolupráce se základní školou při přípravě a organizaci vzdělávacích projektů a programů školy, zprostředkování přenosu informací mezi školou a rodiči, vytváření podmínek a možností pro rozvoj v poskytování všestranných informací

pro potřeby dětí a mládeže, příprava a pořádání kulturních akcí a komunitních programů, spoluvytváření nabídky volnočasových a vybraných aktivit pro děti a mládež, výchova dětí a mládeže k participaci, ke vzájemné toleranci a pochopení.

Respondent ze státní školy pracuje na této škole třetím rokem, první rok učil jako párový vyučující ve třech třídách, druhý rok učil jako párový učitel už jenom v jedné třídě, kterou během roku přebíral po těhotné kolegyni. Nyní už má třídnictví ve své třídě.

Všechny tyto školy mají společné to, že zdůrazňují důležitost vytváření komunitního prostředí, ve kterém fungují učitelé, děti a rodiče jako rovnocenní partneři. Respondenti z těchto škol zdůrazňují respekt k individuálním potřebám žáků. Školy se snaží být otevřené ve své komunikaci s rodiči. Poskytují informace o svém fungování a rodičům nabízí možnost zapojení do života školy.

2.4 Interpretace výsledků

Následující kapitola je rozdělena na čtyři podkapitoly, ve kterých jsou podrobněji rozpracována témata, která vystoupila jako důležitá při analýze přepsaných rozhovorů.

2.4.1 Pohled učitelů na spolupráci a organizaci

Tato kapitola se zabývá analýzou přístupů k organizaci školních akcí pro rodiče. Jsou zde přiblíženy postupy z dotazovaných škol, konkrétně na organizační postupy a struktury, které jsou specifické pro každou školu.

K přiblížení tohoto fenoménu jsem si kladla následující návodné a doprovodné otázky: Jakou mají učitelé volnost v organizování akcí? Co dělají dobrovolně, co je „vyžadováno“ společností, co je vyžadováno vedením... Jak se učitel cítí v procesu školních akcí (při přípravě, při akci, po akci)? Jak probíhá spolupráce s kolegy během procesu organizování školních akcí?

Ve všech porovnávaných školách je jiný přístup k organizování různých akcí, ale všichni dotazovaní učitelé se aktivně účastní akcí organizovaných vedením, které se týkají jejich třídy a zároveň pořádají minimálně jednu akci v rámci své třídy nad rámec svých povinností.

Obecný pohled učitelů na organizaci

Paní učitelka Bára z církevní školy je v roli pořadatele nebo spoluřadatele na všech školních akcích, které jsou organizovány pro rodiče s dětmi. Organizaci těchto akcí popisuje následovně: *Organizace je náročná, ale za ty léta už vlastně máme tam takový základní tým tři lidí a už vlastně všechno to máme sepsané, jenom tam postupně dopisujeme instrukce, ..., prostě tak jak ten život jde a přinese ty zkušenosti. Je někdy až neuvěřitelný, co někdo dokáže vymyslet, tak podle toho to ta pravidla upravíme, ale vlastně ten základ, ten standard, zůstává.* Organizaci na druhé církevní škole popisuje paní učitelka Emílie následovně: *Většinou si bere každou akci někdo na starost, který ji zaštiťuje a pak rozdává třeba učitelům úkoly nebo i na studenty se hází úkoly. ... Už je to právě zajeté, tak už všichni tak nějak ví, co mají dělat nebo co se od nich očekává, že budou dělat.* V obou školách zůstává organizace každé jednotlivé akce pro rodiče s dětmi většinou stejnému nebo podobnému organizačnímu týmu, který poté rozdává úkoly ostatním učitelům. V druhé církevní škole má každý tým na starost organizaci jedné akce, zatímco v první církevní škole je základ organizačního týmu pro všechny akce stejný. Oproti tomu paní učitelka Hedvika ze soukromé školy popisuje organizaci akcí takto: *V rámci povinností toho máme spoustu ve škole a nad rámec to jsou jenom nějaké malé jednotlivé akcičky v rámci třídy.* Dále říká: *...všechny ty akce nějakým způsobem jsou provázány jakoby skrz všemi lidmi v té škole. Protože jsme malá škola, soukromá škola a je nás tam zatím jenom tolik, abychom zvládli sedm tříd. A máme každý týden porady. Takže v rámci těch porad je jako hodně ty akce plánujeme, jak to budeme pořádat, co to bude, co se bude dít, a pak je můžeme v rámci těch porad i reflektovat. Takže to je taky vlastně fajn, že jsme pořád v tom kontaktu, že to nemusí dělat jen ten jeden člověk, ale může takhle rozprostřít tu práci na více lidí.*

V obou církevních školách jsou stabilní týmy složené z části pedagogického sboru, které se podílí na organizování akcí. V soukromé škole tvoří pedagogický sbor jeden velký organizační tým, který si rozprostře práci dle aktuálních potřeb. Organizace těchto akcí je sice náročná, ale zaběhnuté postupy a přátelský kolektiv pomáhají pedagogům přípravu akcí dobře zvládnout.

Ve všech zkoumaných školách jsou organizovány akce, které jsou (nebo začínají být) v této době na některých základních školách poměrně obvyklé (např. třídní schůzky, tripartity,

vánoční trhy apod.). I přesto, že se jedná o podobné akce, organizuje každá škola tyto akce trochu jiným způsobem. Kromě těchto standardních forem spolupráce připravují školy pro rodiče ještě specifické akce vázající se k jejich charakteru. Organizace těchto akcí bude přiblížena v následujících podkapitolách.

Třídní schůzky, tripartity a rodičovské kavárny

Ve všech zkoumaných školách je různá míra dobrovolnosti při organizaci třídních schůzek a tripartit. Zároveň se vyskytují různé formáty rodičovských schůzek např. v klasické podobě nebo v podobě rodičovských kaváren.

Paní učitelka Hedvika ze soukromé školy shrnuje akce školy takto: *V rámci školy máme právě každý měsíc rodičovskou kavárnu, potom máme nějaké besedy pro rodiče. I v rámci těch rodičovských kaváren nemáme jenom setkání ve třídě, kde ti rodiče s námi zjišťují, co se děje a kde jsou informováni, ale taky se je snažíme nějakým způsobem vzdělávat.* Na škole, kde učí paní učitelka Hedvika, nejsou klasické třídní schůzky. Všechna důležitá setkání se plánují do rodičovských kaváren, které se konají jednou za měsíc. Jak zmiňuje paní učitelka Hedvika, tyto kavárny mají různé cíle – např. informativní, vzdělávací. Organizaci tripartit na své škole komentuje paní učitelka Hedvika následovně: *Pak máme klasické tripartity, kdy nemáme možnost si vybrat, jestli je chceme nebo ne. Máme je, máme přímo i termín v harmonogramu školního roku, kdy jsou.* Kromě kaváren se účastní paní učitelka Hedvika i tripartit, které jsou pro vyučující na této škole povinné a jsou zakotveny v harmonogramu školního roku, který mohou rodiče najít na webu školy.

Pan učitel Alfons komentuje organizace tripartit u něho na škole následovně: *Co pořádám já, respektive, co mám na starosti, že to musím zorganizovat, domluvit, tak čeho se účastní rodiče i děti, tak jsou tripartity. Ty bejvaj dvakrát do roka, vždycky ve čtvrtletí.* Pan učitel Alfons je, stejně jako paní učitelka Hedvika, na škole, kde mají učitelé od vedení nařízeno pořádat tripartity. Na rozdíl od školy, kde učí paní učitelka Hedvika, si mohou vybrat termín, ve kterém budou tripartity pořádat.

Když při rozhovoru s paní učitelkou Emílií přišla otázka na třídní schůzky a tripartity, odpověděla následovně: *Máme na výběr, ale já volím oboje, protože oboje má za mě přínos.* Na této církevní škole mají učitelé výběr, zda budou pořádat klasické třídní schůzky, tripartity anebo, jako paní učitelka Emílie, oboje. Důvody paní učitelky Emílie jsou

následující: *Tak já pro rodiče pořádám vždy třídní schůzky, který nedělám ani tak kvůli sobě nebo protože jim potřebuju něco říct, ale hlavně pro ně, aby měli důvod se setkat a zároveň nějak společně otevřít třeba nějaká témata, které je tíží a které můžeme probrat společně a poslechnout si na to víc názorů.* Paní učitelka Emílie nepojímá třídní schůzky jenom informativně, ale snaží se, aby rodiče měli prostor se vyjádřit k tématům, která je zajímají nebo tíží.

Paní učitelka Bára se k tripartitám vyjádřila následovně: *Jo, tripartity nedělám proto, že mi to ne nedává smysl. Mně to přijde jako hrozně fajn. Jako já spíš už mi přijde, že na to nemám sílu a čas. Že mně stačí to, že když je nějaký problém, tak já třeba tomu rodiči zavolám nebo se s ním sejdu a proberem to spolu.* Paní učitelka Bára pořádá pouze klasické třídní schůzky, protože byť se jí myšlenka tripartit v něčem líbí, tak to podle ní zabírá hodně času a zároveň je občas potřeba rychlejší a efektivnější komunikace.

Porovnávání třídních schůzek a tripartit na různých typech škol poskytuje zajímavý pohled na různorodost přístupů v komunikaci s rodiči. Na soukromé škole jsou třídní schůzky integrovány do prostředí rodičovské kavárny a tripartity jsou považovány za povinné a důležité. Stejně vnímání tripartit má i výše zkoumaná státní škola, ale třídní schůzky se zde odehrávají stále ještě klasickou formou. Rozdílný přístup k tripartitám můžeme vidět na obou církevních školách, kdy v jedné církevní škole si učitel volí mezi klasickými třídními schůzkami, tripartitami a kombinací těchto setkání a na druhé církevní škole je učitel povinen organizovat pouze klasické třídní schůzky. Ze strany vedení je důležité vyvážit respektování individuálních potřeb a možností učitelů společně s pravidelnou komunikací s rodiči a se zapojením rodičů do života školy.

Adventní akce

Akce v průběhu adventu jsou již zaběhnutou součástí všech zkoumaných škol. Je to jedna z příležitostí, kdy se mohou setkat rodiče, učitelé i děti a řešit spolu i jiné věci než vzdělávání a výchovu. V této kapitole budou porovnávány různé způsoby organizace akcí, které probíhají v adventním čase.

Paní učitelka Bára je v roli hlavní organizátorky vánočních trhů na církevní škole, kde učí. V týmu spolupracuje už několikátým rokem s dalšími dvěma učitelkami. Proces toho, jak dává tento organizační tým dohromady instrukce, komentuje paní učitelka Bára

následovně: *A už vlastně všechno to máme sepsané, jenom tam postupně dopisujeme instrukce, jakože se neprodávají živá zvířata a že ne fotokoutek. Prostě tak jak ten život jde a přinese ty zkušenosti, je někdy až neuvěřitelný, co někdo dokáže vymyslet, tak podle toho to ta pravidla upravíme, ale vlastně ten základ, ten standard, zůstává.* Na tomto příkladu je vidět přínos, který plyne z výhod stabilního organizačního týmu. Ten se může poučit z přípravy předchozích akcí a na základě toho předejít nedostatkům při organizaci další akce. Informování kolegů popisuje paní učitelka Bára následovně: *Takže vlastně největší komunikační zdroj je mail školní. ... A tam začíná úskalí, že některý učitelé nečtou s porozuměním. ... Tak ale víceméně zkušenost moje je, že většina učitelů to přijímá a jde do toho a nedělá potíže, když nemusí.* Paní učitelka Bára předává podstatné informace kolegům přes e-mail, ale je zde úskalí, že ne každý kolega si e-mail přečte důkladně a pohlídá si případné splnění všech instrukcí, které jsou v e-mailu zadané. Ale i přes tato drobná úskalí se většina učitelů dostane ke splnění potřebných úkolů a respektují pravidla, která jsou v průběhu trhů nastavená.

Pan učitel Alfons popisuje strukturu organizačního týmu na škole, kde učí, následovně: *Máme takovou výhodu, že součástí školy je i jedna paní, zástupkyně pro dům dětí a mládeže, který funguje poblíž školy, takže i ty vánoční trhy i pár dalších akcí spolupořádá vlastně ten dům dětí a mládeže, ... ale především to pořádá škola a vedení spolu s rodičovským spolkem.* Zde se podílí na přípravě trhů více organizačních složek – dům dětí a mládeže, rodičovský spolek a samotná základní škola. Rozložení zodpovědnosti při organizaci vánočních trhů komentuje pan učitel Alfons následovně: *Máme tam k dispozici stánky, funguje to tak, že dostaneme tabulku se stánkama a kdo má zájem, tak se svojí třídou se tam může zapsat. Všechno ostatní už je na třídách, takže třeba že si sami vymyslíme, co chceme prodávat, co si vyrobíme, za kolik to budeme prodávat a tak dál.* Na této škole je za fungování stánku zodpovědná celá třída a zaštiťující dozor jim dělá třídní učitel.

Ve škole, kde učí paní učitelka Emílie, probíhá samotná akce následovně: *Jak se na ostatních školách dělá vánoční bazar, tak tady se dělá chanukový bazar, který funguje úplně na stejném principu, kdy žáci něco prodávají, ale je to víc o jednotlivých žácích než o třídách.* Činnost organizátora komentuje paní učitelka Emílie následovně: *Tak tam to má na starosti naše zástupkyně, která aktivně vždycky shání dobrovolníky, kdo se chce zúčastnit*

chanukového bazaru a je to z řad studentů a oni se vlastně ti studenti musí přihlásit dopředu. ... Ale organizují si to vlastně ti studenti, ty stánky si organizují sami. Učitel je tam spíš jako dozor. V tomto případě je hlavním organizátorem jedna osoba, konkrétně zástupkyně, která shání dobrovolníky z řad studentů. Ti si potom svůj stánek organizují již sami a učitel v tomto případě participuje pouze jako dozor. Hlavní zodpovědnost je zde na studentech.

Paní učitelka Hedvika komentuje adventní setkání následovně: *Třeba i vánoční nějaké trhy nebo vánoční dílny, to si připravuje každá třída sama, ale je to taky v rámci té rodičovské kavárny prosincové.* Na této škole je zaběhnutý systém rodičovských kaváren. Kavárny mají během roku různé cíle a k tomu se váží i různé formáty setkání. Ten komentuje paní učitelka Hedvika takto: *Mám tady sice trhy v poznámkách, ale myslela jsem jakoby dílničky. Právě tam každá třída s učiteli si vymyslí, co se bude dít. V rámci i hlasování, co se bude vyrábět v té třídě. A potom vlastně ty děti už tam teda to neobsluhují ty děti většinou tu konkrétní místnost, kde se něco vyrábí, ale učitelé.* V této škole je odpovědnost opět na každé třídě a garantem dění během samotných trhů je učitel. Tyto vánoční dílny respektive tato vánoční rodičovská kavárna, je koncipována tak, aby ji mohli prožít rodiče společně s dětmi. O tom částečně vypovídá i následující citace: *Takže třeba jelikož máme rodičovské kavárny každý měsíc, což je vlastně deset rodičovských kaváren, tak největší účast je na té první, potom vánoční.*

Porovnávání událostí v čase adventu přináší různorodé pohledy učitelů na proces organizace vánočních trhů a také pohled na rozdílné organizační struktury. Paní učitelka Bára přináší pohled z role dlouholetého organizátora akce. Proces organizace je na této škole stabilně zaběhnutý, prochází pouze lehkými obměnami na základě zkušeností z předchozích let. Jako možné úskalí z pohledu organizátora uvádí paní učitelka Bára komunikaci s kolegy, ale i přes toto úskalí u ní převládají pozitivní zkušenosti. Ostatní dotazovaní učitelé přináší pohled z pozice třídních učitelů, kteří jsou třídě nebo jednotlivcům k dispozici v roli průvodců či jako dozor. Na zde zkoumané státní škole je hlavním aktérem vánočních trhů kolektiv třídy a je to volba celého kolektivu, jestli se účastní vánočních trhů. Učitel zde pomáhá s organizací přípravy a potom na trzích funguje jako dohled. Podobné je to i na výše zkoumané soukromé škole. Děti společně s vyučujícím vymyslí a připraví program na vánoční dílny. Na samotných dílnách má na starosti třídu především vyučující. Vánoční

dílky jsou, stejně jako třídní schůzky, integrovány do prostředí rodičovské kavárny. Rozdílný pohled z pozice třídního učitele přinesla paní učitelka Emílie z církevní školy. Na této škole jsou hlavními aktéry jednotlivci z řad studentů, kteří se z vlastní iniciativy přihlásí jako aktivní účastníci vánočních trhů a každý z nich si organizuje svůj vlastní stánek. Učitelé zde fungují pouze jako dozor. I přes náročnost přípravy a samotného průběhu trhů vidí v organizaci všichni zkoumaní učitelé smysl, což dávají najevo například už jenom tím, že se těchto akcí účastí a podílí se na přípravě.

2.4.2 Motivace učitelů k organizaci školních akcí

Proč se učitelé účastní školních akcí? Proč organizují své akce nad rámec standardních povinností? Odpovědi na tyto otázky zkusíme nalézt v následující kapitole. Motivace učitelů k organizaci školních akcí je jedním z klíčových prvků budování pozitivního klimatu ve škole. V této kapitole budou analyzovány faktory, které ovlivňují motivaci učitelů k organizaci školních akcí.

Když byla paní učitelka Bára dotazována, proč pořádá všechny možné akce, odpověděla následovně: *No protože mi to dává smysl. Dává mi to smysl, že se setkávají děti, rodiče, učitele a že je fajn, když ty děti v té škole zažijou něco, co není ten standard.* Paní učitelka Bára se tímto přístupem podílí na vytváření a posilování vztahů mezi dětmi, rodiči a učiteli. Toto utužování vztahů je pro práci učitele smysluplné, protože přispívá k vytvoření příjemné atmosféry.

Osobní návštěva rodičů ve třídě v době vyučování může mít pro učitele pozitivní přínos, jak je vidět z následující citace paní učitelky Bány: *Což má i takovej vedlejší produkt, že vlastně ty rodiče zpětně oceňují moji práci, protože říkají, že by to nevydrželi každé den a že je to hodně náročný a že mě obdivují a tak. Takže je to docela fajn, že nakouknou do toho, že to není úplně jako sranda tu práci dělat.* Zpětná vazba od rodičů je pro práci učitele důležitá, pomáhá mu najít v práci smysl.

Rodiče se mohou ocitnout ve třídě i dalším způsobem, který uvádí paní učitelka Emílie. *Dále pořádá škola den otevřeného vyučování, kdy se rodiče můžou podívat na to, jak učitelé učí v jednotlivých třídách.* Den otevřeného vyučování slouží rodičům, aby se mohli dopředu podívat, na jakou školu chtějí dát dítě. Učitelé jsou součástí tohoto dne, protože souzní s vizí školy a podporují otevřenost školy vůči veřejnosti.

Důležitý je v práci učitele také individuální přístup k dětem. Jedním z nástrojů, skrze který se tato činnost uskutečňuje, je individuální schůzka. Paní učitelka Emílie uvádí následující důvody, proč organizuje dobrovolně tripartity pro děti ze své třídy. *Já tripartity volím hlavně proto, že tam už můžu jít víc se zabývat o ty děti a být víc konkrétní vůči dětem a hodnotit jejich jednotlivé postupy a doporučení a tak.* Individuální čas věnovaný rodičům a dětem je velmi cenný a z těchto chvil si všechny strany mohou odnést mnoho užitečných informací.

Dále zmiňuje paní učitelka Emílie výhody akcí, které organizuje vedení školy. *Tak benefits v tom vidím hlavně v tom, že ty rodiče mají pak větší kontakt se školou, mají mnohem víc možností se do ní podívat, mají možnost navázat i osobní kontakty s těmi vyučujícími těch žáků. Zároveň jako je to taková vizitka školy pro rodiče.* Z tohoto příspěvku jde vyčíst, že paní učitelka Emílie souzní s vizí školy a podporuje otevřenost komunikace a vidí smysl ve větším množství osobního kontaktu s rodiči.

Na soukromé škole, kde učí paní učitelka Hedvika, jsou tyto akce také součástí harmonogramu školního roku a zároveň součástí vize školy. To znamená, že je učitel pořádá v rámci úvazku a jejich termíny bývají rozvrhnuty v ročním plánu. Tak je tomu například u paní učitelky Hedviky, jak dokládá následující citace: *V rámci povinností toho máme spoustu ve škole a nad rámec to jsou jenom nějaké malé jednotlivé akcičky v rámci třídy.* I přes velké množství akcí věnuje paní učitelka Hedvika ještě čas navíc a organizuje menší akce v rámci třídy.

To, že je spolupráce s rodiči na soukromé škole, kde vyučuje paní učitelka Hedvika, vizí školy, jde vidět i z tohoto příspěvku. *A máme každý týden porady. Takže v rámci těch porad je jako hodně ty akce plánujeme, jak to budeme pořádát, co to bude, co se bude dít, a pak je můžeme v rámci těch porad i reflektovat.* Pedagogický sbor této školy se společně podílí na přípravě, aby byla kvalitní, a následně akce reflektují, aby příští setkání s rodiči bylo ještě hodnotnější.

Pan učitel Alfons se snaží, aby děti viděly smysl ve své práci, a snaží se motivovat děti přítomností rodičů ve škole. *A to je, že před Vánocema pozveme rodiče do třídy a uděláme nějaké společné čtení příběhu, co děti napíšou v dílně psaní. To mi přijde super, ale je to i jako super motivace pro ty děti, proč psát ten příběh.* Pan učitel Alfons organizuje pro děti akci, která vybočuje ze stereotypního režimu a snaží se jim tak zpestřit obyčejné vyučování.

Kromě organizace vlastních třídních akcí se pan učitel Alfons účastní i akcí, které pořádá městská část. *Žádaj pedagogy, my se nemusíme, ale je takový jako slušný nebo mi ti přijde, protože vlastně většinou na ty akce chodí děti z naší školy tím, že jsme tam jediná škola, takže máme jako možnost se tam zapojit v rámci nějakýho stánku. Z tohoto příspěvku můžeme vyčíst, že pan učitel Alfons nevnímá práci učitele pouze jako povolání, ale věnuje se činnosti související se školou i ve svém volném čase. Zároveň vidí smysl v tom, že se propojuje teoretické školní učivo s praxí každodenního života, což dokazuje následující příspěvek. A je to hlavně fajn v tom, že to jsou vlastně ty věci, o kterých se s dětma ve škole bavíme. Že přesně na Vánoce jaký jsou zvyky, se učíme a tak dál. Takže to není jenom, že se to jen tak učíme, ale pak se tam opravdu u toho potkáme. Takže je to příjemný.*

Ve všech zkoumaných školách je spolupráce s rodiči vizí školy. To ale pořád není ten hlavní důvod, proč se všichni dotazovaní učitelé účastní povinných akcí a ještě organizují své akce nad rámec povinností. U všech dotazovaných je vnímána důležitost spolupráce mezi školou a rodinou a vnímají pozitivní přínosy, které se k tomu váží. Jedním z těchto pozitivních přínosů je prohlubování vztahů při příjemné neformální atmosféře. K tomu se váže individuální přístup ke každé rodině, který je možný díky lepším znalostem rodiny. Důležitá je také otevřenost učitelů, která umožňuje rodičům získat lepší vhled do procesů školního prostředí. To vede k většímu vzájemnému porozumění a často k pozitivní zpětné vazbě od rodičů směrem k učitelům. Dále je také významné propojení školních poznatků s reálným životem. Pedagog tímto propojením motivuje děti a pomáhá jim tím nalézt smysl v učení. Organizace akcí stojí hodně úsilí a času, ale u všech dotazovaných pedagogů panuje shoda v tom, že se tato investice vyplatí pro smysluplné vykonávání jejich povolání.

2.4.3 Vliv školních akcí na klima školy

Školní akce jsou významným faktorem podílejícím se na klimatu školy. Každá škola má samozřejmě svoji jedinečnou atmosféru, která může být jedním z důvodů, proč rodiče vybrali pro své děti právě tuto školu. Skrze školní akce se budují vztahy mezi dětmi, rodiči a pedagogy. Vzhledem k neformální podobě akcí panuje uvolněnější atmosféra, při které je jednodušší vybudovat vztah založený na důvěře.

Role rodičů na školních akcích

Tato podkapitola se zaměřuje na různé role, skrze které mohou rodiče vystupovat na školních akcích a jejich vlivem na klima školy.

Jednou z akcí, která určitě významně formuje klima škol, jsou vánoční trhy či jiná akce v adventním čase. Na škole, kde učí paní učitelka Bára, se mohou rodiče podílet už na přípravě trhů. Paní učitelka Bára komentuje přípravu trhů následovně: *Já třeba ve své třídě to mám tak, že jim dám jeden den, kdy jsou dílny a ty rodiče můžou přicházet do školy. ... Musím říct zase, že za ty léta se mi nestalo, že by nepřišel nikdo. Že většinou tak kolem čtyř, pěti, šesti rodičů přijde a vopravdu s hezkými nápady a opravdu to vydrží tam být klidně tři, čtyry, pět hodin a s těmi dětmi vyrábět a vyrábět a vyrábět.* K průběhu samotných vánočních trhů říká Bára následující: *No a pak na samotných Vánočních trzích, že můžou přijít o hodinu dřív a pomoci nám připravit tu třídu, pak že tam vlastně s těmi dětmi jsou a dohlížejí na ten prodej a já nemusím bejt ve třídě a na konci že pomohou s úklidem.* V této škole mohou rodiče při přípravě i při samotných vánočních trzích fungovat v roli spoluorganizátorů, což může být velká motivace pro zapojení se dětí. Zároveň rodiče svojí ochotou umožní učitelům, aby si užili trhy coby obyčejný host.

Což je úplně jiný koncept oproti škole, kde učí pan učitel Alfons. Ten na dotaz, kdo má na starosti organizaci trhů u jednotlivých tříd odpovídá takto: *U malých dětí tam je učitel za nima nebo většinou, protože i dost těch věcí vyrábějí v družině třeba, tak je tam družinářka nebo učitelka. A u těch starších, asi od čtyřky veš, už tam není nikdo, že jsou tam jenom děti. Ani rodič ani učitel tam není. Ale pokud by to někdo řídil, tak učitel. Rodiče vůbec. Tam... Ty tam jsou jako návštěva, jako hosté. Takže ty vůbec se tam jako tou organizací nezabývaj.* V tomto případě jsou žáci, v mladších ročnících společně s vyučujícími či s vychovatelkami, hostiteli rodičů.

Paní učitelka Hedvika ze soukromé školy popisuje průběh vánočních dílen následovně: *A potom vlastně ty děti už tam teda to neobsluhují ty děti většinou tu konkrétní místnost, kde se něco vyrábí, ale učitelé.* Zde jsou rodiče také jako hosté a děti jsou jejich průvodci po škole.

Paní učitelka Emílie se nevyjádřila konkrétně k roli rodiče během vánočních trhů, ale z následujícího kontextu můžeme vidět, že rodič bude pravděpodobně také v roli hosta.

Co chtějí prodávat, kolik za to budou chtít a půlka z toho výtěžku jde jim a půlka jde vždycky na nějakou dobročinnou věc. Ale organizují si to vlastně ti studenti, ty stánky si organizují sami. Učitel je tam spíš jako dozor. Paní učitelka Emílie zároveň mluví o tom, že poloviční suma z výtěžku jde na dobročinné účely.

Zkoumání těchto událostí ukazuje, že adventní akce jsou důležitým prvkem komunitního života ve školách. Je to příležitost méně formálního setkání mezi učiteli, rodiči a dětmi. Během přípravy na tyto akce a v průběhu samotné akce jsou všichni účastníci stavěni do různých rolí. Například paní učitelka Bára, která je v roli hlavní organizátorky trhů, nabízí rodičům možnost adventních dílen, kde se připravují výrobky na trhy. Rodiče zde při přípravě i při samotné akci fungují jako partneři, což pro paní učitelku znamená, že si může užít trhy i v roli hosta. Na státní i na soukromé škole by se dalo při organizaci i samotném konání trhů hovořit o klientském modelu rodičů. Zde má hlavní slovo třída, kterou zaštiťuje třídní učitel. Společně připraví výrobky či program, aby mohli na akci přivítat rodiče v roli hosta. Na církevní škole, kde učí paní učitelka Emílie, je rodič také v roli hosta. Velká odlišnost je zde ale v tom, že na této škole mají velkou zodpovědnost za organizování trhů jedinci z řad studentů, nikoliv celý třídní kolektiv. Tito studenti zároveň počítají s tím, že polovina jejich výtěžku půjde na dobročinné účely.

I přes rozdílné role, ve kterých rodiče vystupují ve vztahu k těmto akcím, mají tyto akce pozitivní přínosy při budování klimatu pro všechny zúčastněné strany. Jedním z těchto přínosů je společně strávený čas rodičů, učitelů a dětí a zažívaná radost v tomto čase. Dalším přínosem může být rozdělení zodpovědnosti různou měrou mezi rodiče či děti, kteří se potom cítí důležití, užiteční.

Vliv pravidelných osobních setkání na komunikaci

Častá osobní setkání mají vliv na komunikaci mezi rodiči a učiteli. Přínosy a úskalí této problematiky budou rozebrány v následující podkapitole.

Paní učitelka Hedvika popisuje výhody komunikace tváří v tvář následovně. *Přijde mi, že jakoby když vyjde na povrch nějaký problém, ... je fajn si to říct takhle tváří v tvář, protože to vyzní vždycky jakoby úplně jinak a ty strany se mohou lépe pochopit. A potom se vlastně může ta komunikace přesunout do té roviny toho e-mailu.* Paní učitelka Hedvika kombinuje komunikaci tváří v tvář s komunikací skrz e-mail. Upřednostňuje začít osobním setkáním,

ke kterému je na této škole příležitost minimálně každý měsíc. Své preference zdůvodňuje následovně: *Že to vlastně je takové lepší hnedka ze začátku to vyřešit takhle a potom to vlastně už řešit když víme, jak jsou ti lidi na tom na to nastavení. Jaký prostě mají k té situaci postoj.*

Paní učitelka Hedvika zmiňuje ještě další výhodu častých setkání. *Můžou prostě jakoby říkat i různé věci, se kterými jako nesouhlasí nebo které naopak oceňují přímo na té škole naší, tak mi přijde, že si vlastně nějakým způsobem, když se takhle vidáme často, spolupodílejí na tom formování té školy. Protože my nejsme úplně dlouho funkční, takže jakákoliv ta zpětná vazba od toho rodiče nám i pomáhá vlastně na sobě více pracovat a zlepšovat se.* Na tomto výroku lze vidět otevřenost školy, která se nebojí přijímat zpětnou vazbu od rodičů a na základě toho se zlepšovat.

Paní učitelka Emílie popisuje náhodná setkávání a domlouvání schůzek s rodiči takto: *A tady rodiče občas maj tu tendenci odchytávat si učitele na škole, na chodbě, protože už tam, když už tam jsou, tak si rovnou sjednají schůzku osobní. A je to teda občas náročné je odmítnout. Obzvlášť jak chceme být otevřený, tak je to časově náročnější, bych řekla.* Zdůvodňuje to následovně: *Je to hlavně i tím, že jsou rodiče ve škole vítáni, tak třeba vím, že na některých školách si osobní schůzky domlouvají s učitelem skrze telefon nebo bakaláře, e-mail.*

Se dvěma respondentkami přišla řeč na komunikaci s rodiči při pravidelných setkáváních. Výhodou otevřenosti školy a častého kontaktu rodiči s učiteli je informace pro rodiče, že jsou vždy vítáni. Zároveň se při těchto setkáních snižuje riziko vzniku komunikačního šumu a je zde příležitost si neformálně popovídat. Pro učitele je tento přístup časově náročný, ale investovaný čas je v tomto případě smysluplný.

Klima – pivo, pikniky, rodinný/ komunitní charakter školy a tak

Důležitými událostmi při budování školního respektive třídního klimatu jsou neformální akce, mezi které patří například pikniky nebo setkání po třídních schůzkách v hospodě. Výhodou těchto akcí je uvolněná atmosféra, která poskytuje příležitost pro sblížení mezi rodiči a pedagogy.

Paní učitelka Bára popisuje své zkušenosti s třídními pikniky a dalšími neformálními setkáními následovně: *No a pikniky si rodiče organizují sami a taky by mě mohli nezat, ale zvou mě. Ale myslím si, že jsou i rádi, že tam přijdu a velmi často se stane, že na tom pikniku si s někým potykám. No a pak jsou z toho ty neformální setkání, jako teď třeba jsme si potykali s pár rodičema a hned mě vyzvali, jestli po třídních schůzkách si půjdeme sednout někde na pivo.* Na této zkušenosti je vidět, že paní učitelka Bára je aktivní člen školní komunity i mimo prostředí školy, čehož si rodiče velmi váží. Tato neformální interakce může být nápomocná pro vzájemné pochopení mezi rodičem učitelem. K těmto akcím se ale mohou vázat i různá úskalí. Jedno z nich popisuje paní učitelka Bára takto: *Úskalí těchto neformálních setkání je v tom, že člověk vystupuje jakoby sám za sebe jako kamarád, ale na druhou stranu se musí mít na pozoru, že zároveň je i zaměstnanec té školy, takže si musí dát majzla na to, aby třeba nevynešl nějakou informaci, kterou by vynést neměl, která je interní, že jo. A neměli by se ji rodiče dozvědět, jo.* Z toho, co popisuje paní učitelka Bára jako úskalí, vyplývá, že při těchto neformálních setkáních se může učitel dostat i do role kamaráda. V tu chvíli je potřeba dávat si velký pozor, aby nevynešl nějakou interní informaci ze školy, která by se neměla dostat mezi rodiče. I přes úskalí vztahující se k neformálním akcím má paní učitelka Bára pozitivní zkušenosti, které jí přinesly skrze školní akce do života hromadu přátel. *A ten vztah tam naskočí a musím říct, že ve svém životě mám poměrně dost přátel, který byli mými rodiči, teda mými rodiči nebyli, ale byli a jsou rodiči mých bývalých žáků a těm dětem už je třeba přes 30 let a už mají své životy a my se stále přátelíme. A už ani nevím, že to vlastně byl rodič mého žáka, už to beru jako své kamarády.*

Paní učitelka Emílie se účastní, stejně jako paní učitelka Bára, jak třídního pikniku, tak neformálních setkání v hospodě či v kavárně. Organizaci pikniku popisuje paní učitelka Emílie následovně: *Já teda ze své iniciativy, kromě toho, co mám od vedení, dělám na konci roku piknik pro rodiče, aby se mohli setkat, abychom společně oslavili konec školního roku, ale pomáhají mi to vždycky organizovat rodiče, že se podílejí na přípravě třeba jídla, výběru místa a tak. A já jsem spíš takovej zastiňující koordinátor.* Hlavním iniciátorem pořádání pikniku je v tomto případě paní učitelka Emílie. Na přípravě kooperuje společně s rodiči. Neformální setkání po třídních schůzkách si organizují rodiče sami, ale paní učitelka Emílie tam také bývá zvaná, jak dokazuje následující tvrzení: *Oni pak často rodiče totiž sami často*

pořádají následné setkání v hospodě nebo v kavárně, kam jsem teda taky zvaná, takže tam už je to takové neformální.

V městské části, kde učí pan učitel Alfons, organizuje různé akce dům dětí a mládeže. Učitelé se těchto akcí účastní dobrovolně jako pomocná síla. Spolupráci popisuje pan učitel Alfons následovně: *A žádej pedagogy, my se nemusíme, ale je takový jako slušný nebo mi ti přijde, protože vlastně většinou na ty akce chodí děti z naší školy tím, že jsme tam jediná škola, takže máme jako možnost se tam zapojit v rámci nějakýho stánku.* Na těchto akcích je uvolněná atmosféra, což vyplývá z následujícího úryvku. *Jo, řekl bych, že takový jako, že je to fajn tím, jak je to neoficiální, že to není školní akce a tak dál, ale je to prostě jen tak odpoledne venku, nevím, prodávaj se tam vždycky nějaký... Je tam pivo, malinovka, nějaký klobásy.* Kromě uvolněné přátelské atmosféry se zde propojuje školní teorie s praxí, jak dokládá následující citace: *A je to hlavně fajn v tom, že to jsou vlastně ty věci, o kterých se s dětma ve škole bavíme. Že přesně na Vánoce jaký jsou zvyky, se učíme a tak dál. Takže to není jenom, že se to jen tak učíme, ale pak se tam opravdu u toho potkáme. Takže je to příjemný.* I přesto, že jsou tyto neformální akce organizovány domem dětí a mládeže, se učitelé podílejí na chodu těchto akcí a budují lepší vztahy ve školní komunitě.

V této podkapitole jsou zachyceny různé postřehy učitelů z neformálních akcí. Společným znakem těchto akcí je přátelská atmosféra, díky které se mohou rodiče a učitelé lépe poznat. Tato setkání vzbuzují v účastnících pocity radosti a vděčnosti, které se promítají do budování jejich vztahu. Další výhodou těchto akcí je také změna místa setkání mimo školní prostory. I přes drobná úskalí vážící se k neformálním akcím zde převažují pozitivní přínosy.

2.4.4 Jaké mají školní akce efekty na vztahy mezi členy školní komunity?

Školní akce jsou důležité při prohlubování vztahů mezi všemi členy školní komunity. Tato kapitola bude zaměřena na efekty, které mají školní akce na rozvoj vztahů mezi jednotlivými vztahy, tzn. učitel – rodič, učitel – žák, rodič – žák.

Učitel – rodič

Jednou z akcí, kde se mohou prohlubovat vztahy mezi učiteli a rodiči, jsou vánoční trhy. Paní učitelka Bára to má ve své třídě nastavené tak, že rodiče se můžou podílet kromě samotných vánočních trhů i na jejich přípravě. Proces příprav popisuje následovně: *Většinou*

tak kolem čtyř, pěti, šesti rodičů přijde a vopravdu s hezkými nápady a opravdu to vydrží tam být klidně tři, čtyry, pět hodin a s těmi dětmi vyrábět a vyrábět a vyrábět. Což má i takovej vedlejší produkt, že vlastně ty rodiče zpětně oceňují moji práci, protože říkají, že by to nevydrželi každé den a že je to hodně náročný a že mě obdivují a tak. Paní učitelka Bára nechává rodičům možnost nakouknout do školního života a zažít si s dětmi celé dopoledne ve třídě. Rodiče s tímto vhladem do života školy mají lepší představu o práci učitele a dávají mu pozitivní zpětnou vazbu.

Další společnou akcí, kde se utužují vztahy, jsou pikniky. Je to neformální akce, kterou si rodiče mohou organizovat sami, jak je tomu v případě třídy, kde učí paní učitelka Bára, která to komentuje následovně: *No a pikniky si rodiče organizují sami a taky by mě mohli nezvat, ale zvou mě. Ale myslím si, že jsou i rádi, že tam přijdu a velmi často se stane, že na tom pikniku si s někým potykám. No a pak jsou z toho ty neformální setkání, jako teď třeba jsme si potykali s pár rodičema a hned mě vyzvali, jestli po třídních schůzkách si půjdeme sednout někde na pivo.* Paní učitelka Bára se pikniků účastní jako vážený host a často se jí stává, že si s rodiči rozumí na přátelské úrovni, tím pádem dojde i na tykání. V tomto přátelském duchu se nesou i následující setkání, která se s rodiči konají.

Paní učitelka Emílie se také občas účastní jako host neformálních setkání, které jsou organizovány rodiči. *Oni pak často rodiče totiž sami často pořádají následné setkání v hospodě nebo v kavárně, kam jsem teda taky zvaná, takže tam už je to takové neformální.* Při těchto méně formálních setkáních si paní učitelka Emílie stále drží profesní odstup od rodičů, ale nebojí se utužování vztahů a neformálnější konverzace.

Paní učitelka Hedvika má s rodiči pravidelná setkání (minimálně jednou měsíčně), která jsou vedena formou rodičovské kavárny. Na těchto kavárnách předávají rodičům obecné informace a zároveň mají rodiče možnost individuálně se doptat na své dítě. Skrze tato pravidelná setkání mají rodiče lepší přehled o tom, jak funguje škola. Paní učitelka Hedvika přináší následující pohled na rodičovské kavárny: *Přijde mi, že hodně oceňují, jakoby zrovna na těch rodičovských kavárnách oceňují, když je to stručné a rychlé. Že jsou rádi, když jako to zvládneme dostatečně výstižně, ale jinak si myslím, že oceňují tu komunikaci jako tu individuální spíše. Jakože jsou rádi, že s nima řešíme ty jejich problémy. Nejen problémy, ale jako i ty jejich děti.* Paní učitelku Hedviku sbližuje s rodiči především společný zájem

o děti. Možnost pravidelné komunikace a pravidelných setkání nabízí rodičům lepší vhled do života školy.

Setkání, která pomáhají rozvíjet lepší vztah mezi učiteli, rodiči a dětmi, jsou tripartity. Paní učitelka Hedvika popisuje své zkušenosti ze situací, kdy děti nedodržují nějaká pravidla, a tento problém se otevře na tripartitách. *Že na tom začnou pracovat doma, třeba se ptají, jak se ti dařilo, že nám třeba i ti rodiče to reflektují, že to s nima vlastně probírají stále a jako snaží se vlastně na to nějakým způsobem dohlížet nebo spíš jako nad tím na tom taky pracovat s těma dětma. Že to jako není, že bychom řekli nějak jako nějakou výtku a nic by se nestalo, ale spíš na tom fakt usilovně pracujou.* V této škole se učitel a rodič podílí na nastavování společných hranic pro děti a především na jejich důsledném dodržování.

Další výhodu pravidelných setkání vidí paní učitelka Hedvika v komunikaci, která se týká problémů. *Přijde mi, že jakoby když vyjde na povrch nějaký problém, třeba... Jako samozřejmě rodiče můžou napsat e-mail kdykoliv, informovat o nějaké věci, které si třeba všimli a se kterou třeba nesouhlasí nebo se jim nelíbí, tak mi přijde, že je fajn si to říct takhle tváří v tvář, protože to vyzní vždycky jakoby úplně jinak a ty strany se mohou lépe pochopit...* Vzhledem k pravidelné osobní komunikaci mají učitelé a rodiče na této škole možnost konzultovat chování žáka. Pokud se vyskytne nějaký problém, učitel má možnost informovat rodiče na rodičovské kavárně. Tento styl komunikace má oproti e-mailové komunikaci tu výhodu, že se rodič s učitelem vidí tváří v tvář a tím pádem nevzniká komunikační šum, který může nastat při komunikaci skrz e-mail.

Další cesta, kde se utužují vztahy mezi rodiči a učiteli, je skrze spolupodílení se na formování školy. *A ještě vlastně rodiče, mi přijde, že můžou, jak můžou prostě jakoby říkat i různé věci, se kterými jako nesouhlasí nebo které naopak oceňují přímo na té škole naší, tak mi přijde, že si vlastně nějakým způsobem, když se takhle vidáme často, spolupodílejí na tom formování té školy. Protože my nejsme úplně dlouho funkční, takže jakákoliv ta zpětná vazba od toho rodiče nám i pomáhá vlastně na sobě více pracovat a zlepšovat se.* Vzhledem k tomu, že rodiče a učitelé na této škole mají pravidelná setkání v rámci rodičovských kaváren, tak jsou zvyklí spolu častěji interagovat. Otevřenost učitelů zpětné vazbě a častější interakce vedou k tomu, že se rodiče spolupodílejí na formování školy.

Když byla panu Alfonsovi položena otázka, která se zaobírala tím, jak moc je intenzivní spolupráce s rodiči na státní škole, kde učí, jeho odpověď byla následující: *Není, ale často se vidáme, ale je to hodně takový, že... Není to, že bysme se společně podíleli na nějakých věcech. Třeba u těch vánočních trhů jako pomáhaj, ale není to přímo, že jako učitelé s rodiči by něco organizovali, ale je to spíš jako organizace s tím, že se přizvou rodiče a užijem si tam ten společnej čas.* Pan učitel Alfons se s rodiči na akcích vídá často. Spolupráce mezi rodičem a učitelem zde je, ale není organizována cíleně.

Pro budování partnerského vztahu mezi rodičem a učitelem jsou ideální právě školní akce všeho druhu. Oba dva se každý den podílí na výchově a vzdělávání stejného dítěte a tyto události vytvářejí příležitost, kde mohou sdílet a reflektovat své zkušenosti. Pro obě strany jsou tato setkání cenná, protože díky nim dochází k navázání důvěrnějšího vztahu a většího pochopení mezi oběma stranami a tím se vytváří bezpečné prostředí pro dítě.

Učitel – žák

Školní akce se podílejí také na prohlubování vztahu mezi učitelem a žákem. Paní učitelka Hedvika nejprve připravuje společně s dětmi program vánoční dílničky. *Právě tam každá třída s učiteli si vymyslí, co se bude dít. V rámci i hlasování, co se bude vyrábět v té třídě. A potom vlastně ty děti už tam teda to neobsluhují ty děti většinou tu konkrétní místnost, kde se něco vyrábí, ale učitelé. A obcházejí si sami vlastně ta místa těch jiných tříd, aby si něco vyrobily.* V procesu přípravy působí paní učitelka Hedvika jako průvodce, který je nápomocný dětem v průběhu přípravy. V průběhu samotných trhů má paní učitelka Hedvika na starosti třídu, aby si děti mohly užít společně strávený čas s rodiči.

Když pan učitel Alfons mluvil o plesech devátých tříd, rozhovořil se i o zkušenostech, které s ním sdíleli zkušenější prvostupňoví učitelé. *Tam chodí i ty učitelé z prvního stupně, kteří měli tu třídu, která ted'kon jakoby končí, takže si jako společně zavzpomínaj. Tak to je pěkný prý, říkali.* Na tomto příkladu lze vidět, že když se na prvním stupni vybuduje přátelský vztah mezi žákem a učitelem, tak se to promítne i v průběhu dalšího života. V tomto případě se děti a učitelé setkávají na společných akcích v rámci jedné školy. Učitelé se mohou po čtyřech letech dalšího studia žáka podívat, kam se za ty čtyři roky posunul a zároveň si mohou společně zavzpomínat na čas, který společně strávili.

Setkání učitele a žáka mimo školní prostředí se podílí na tvoření klíčových vzpomínek z dětství. Pro žáka je dobrodružné vidět učitele mimo školní prostor, kde se vidají pravidelně každý den. Zároveň je zásadní, že vidí svého rodiče v interakci s učitelem. Na školní akce se můžou vracet absolventi školy nebo se tam mohou učitelé setkávat s dětmi, které na škole ještě studují, ale už mají jiného třídního učitele. Tato návratnost svědčí o dobrém klimatu. Vzhledem ke každodennímu setkávání učitelů a žáků přišla řeč na tento vztah spíše výjimečně.

Rodič – žák

Kromě výše zmíněných kombinací (učitel – rodič, učitel – žák) se školní akce v některých případech podílejí na prohlubování nebo vytváření vztahů mezi rodiči a žáky. Tento stmelovací proces může probíhat například při přípravě akce, jak popisuje paní učitelka Bára. *Pak můžou pomoci i tím, že připraví něco doma. To se týká hlavně toho jídla pití, že můžou doma právě připravit, něco upéct. Mělo by to být právě to, že tam zapojí ty děti a u mě ve třídě jsou i rodiče, kteří to udělaj tak, že vymyslej, že já nevím, se budou smažit třeba palačinky, který se pak budou prodávat, a pozvou i kamarády. Jo, takže třeba jeden rodič si pozve domů pět žáků z mé třídy a organizuje tam pečení palačinek.* V tomto konkrétním případě se utužují vztahy nejenom mezi rodiči a jejich dětmi, ale také mezi rodičem a kamarády jeho dětí.

Podobný příklad uvádí i pan učitel Alfons: *A rodiče pomáhaj většinou tak, že něco třeba s dětma doma upečou jako do toho stánku. Ale jinak je to čistě akce jako děti.* V tomto případě se také mohou rodiče a děti podílet na domácí přípravě a tím prohlubovat své vztahy.

Kromě domácí přípravy má tato státní škola podobný koncept s výše zmíněnou církevní školou v tom, že mají před vánočními trhy vánoční dílny. *Rodiče nakoupí věci a udělaj jako vlastní dílničku, takže udělaj takový stanoviště a kdo z dětí kam chce, tak tam jde. Takže ve výsledku i ty prvňáci maj dost dobrý výrobky, hezký a i hodnotný.*

Pan učitel Alfons věnuje s dětmi významnou část roku psaní příběhu, který potom děti během jednoho odpoledne předčítají rodičům. *Takže rodiče občas se k tomu vyjadřují rovnou a vždycky říkali, že je to pro ně fajn, že se jim to líbí, že za prvý mají přehled i tom svým dítěti, protože to jim jen tak doma nenapíše příběh a nepřečte a zároveň maj i jako fajn srovnání skrz ten ročník, jak jim to jde, jak na tom jsou.* Pro některé děti je vidina tohoto

setkání velká motivace k tomu, aby se ten příběh snažili napsat co nejkvalitněji. Vědí, že je uslyší spolužáci, rodiče a také rodiče jejich spolužáků. Pro rodiče je tato akce zajímavá v tom, že mohou vidět, jak funguje jejich dítě v třídním kolektivu. Aby bylo na akci bezpečné klima, používá pan učitel Alfons následující strategii: *Běžně v hodinách dáváme doporučení a ocenění a tady na tý akci se dává jenom ocenění*. Díky této strategii panuje v průběhu akce příjemná atmosféra.

Na církevní škole, kde učí paní učitelka Emílie, vede jedna z cest, která se podílí na prohlubování vztahů mezi žáky a rodiči skrze školní konference. Tuto myšlenku dokládá následující tvrzení. *Jelikož řada rodičů je dost odborníků, vědců a expertů, tak si je i učitelé zvou do škol, například na konference, které pořádají studenti*. Toto setkání je odborného formálního charakteru, což je rozdíl oproti druhé církevní škole, kde bylo popsáno setkání, které je neformální a spontánní.

Paní učitelka Hedvika připravila nad rámec svých povinností ve spolupráci s kolegyní a s dětmi ze třídy výstavu, která se týkala emocí. Průběh akce popisuje paní učitelka Hedvika následovně: *Takže ty děti už je tam provázely, potom jim říkaly, co vytvořily, no a vlastně potom probíhala nějaká zpětná vazba těch rodičů k těm dětem*. Učitel společně s dětmi připravil prostor pro společně strávený čas rodičů s dětmi.

Další akce, která se podílela na formování vztahů mezi dětmi a rodiči na škole paní učitelky Hedviky, byl jarmark. Tento jarmark naplánoval žákovský parlament, který chtěl získat peníze na stolní fotbálek. *Bylo to od pěti nebo od čtyř, aby vlastně rodiče mohli po práci přijít. A vlastně strávit tam nějaký čas s těmi dětmi, aby podpořili, aby jim přispěli na tu věc, kterou chtějí a podíleli se na tom nějakým způsobem. Nějakým jiným způsobem, než že prostě dají peníze na to, aby se to koupilo, ale prostě aby podpořili ty děti, jak se vlastně snažily vytvořit něco, co někomu udělá třeba radost a ještě si tím vydělají nějaký peníze*. Do této akce se zapojily všechny třídy na škole. Rodiče si našli čas na tuto neplánovanou akci, aby podpořili děti ne přímočaře finančně, což by byla jednodušší cesta, ale svojí přítomností ocenili práci, kterou si děti daly s přípravou.

Školní akce mohou být jedním z aspektů, který se podílí na prohlubování vzájemného vztahu mezi rodiči a dětmi. Toto sbližování probíhá například skrze společné prožívání zážitků či aktivního zapojení rodiče při účasti na akci. Specifičnost školních akcí spočívá v tom,

že rodiče neutužují vztahy pouze se svým dítětem, ale i s jeho kamarády. Svoji přítomností na akcích zároveň dávají najevo, že jim není lhostejné prostředí, kde tráví jejich dítě zásadní část svého dětství. Zároveň mají přehled o kamarádech svých dětí a mohou vidět, jak spolu děti komunikují.

Tato kapitola se zabývá efekty, které mají školní akce na vztahy mezi jednotlivci. Jako důležité vyšlo budování vztahů založených na důvěře, které vytváří pro děti bezpečné zázemí. Zásadní je také sounáležitost a ztotožňování se s identitou školy, která probíhá skrze sdílení společných zážitků. Dalším důležitým efektem může být vznik celoživotních přátelství.

2.5 Diskuze

Cílem praktické části bylo analyzovat a porovnat různé školy při komunikaci s rodiči z pohledu učitelů. Porovnávána byla komunikace především při školních akcích.

Rabušicová (2003) ve svém výzkumu zkoumá, jaké aktivity vyvíjí vůči rodičům škola, kde jsou spokojeni jak rodiče, tak pedagogové. Z jejího výzkumu vyplynulo, že spokojenost rodičů při komunikaci plyne z akcí, které pořádá škola nad rámec klasických komunikačních metod, jakými jsou třídní schůzky, konzultační odpoledne apod. Tento předpoklad se potvrdil i v praktické části práce, kdy učitelé mluví o pocitech sdílené radosti a vděčnosti, které provází atmosféru školních či třídních akcí.

Jako konkrétní aktivity nad rámec běžných povinností zmiňovala Rabušicová (2003) ve svém výzkumu seznamování s obsahem výuky a s metodickými postupy ve vyučování, diskusi nad předměty či využití profesionálních dovedností ve výuce. Část z těchto aktivit pořádají všechny zkoumané školy, ale každá volí jinou formu (rodičovské kavárny, třídní schůzky apod.). Tato informovanost rodičů vytváří v rodičích pocit bezpečí a zároveň vede k většímu porozumění s pedagogy.

Šedřová (2004, str. 139) ve své případové studii zaměřené na komunitní školu a rodiče dospěla k výsledku, že *rodiče dění ve škole oceňují a ve stále větší míře na něm participují, zatím však v poloze příjemců než v poloze aktivních tvůrců*. S tímto závěrem se uskutečněný výzkum této práce shoduje částečně. Ve státní a zkoumané škole participují rodiče převážně v poloze příjemců, což může být dáno vizí školy, která rodiče vnímá spíše jako klienty.

V církevních školách jsou rodiče vnímání spíše jako partneři a komunitní charakter školy jim dává prostor participovat i v poloze aktivních tvůrců.

Uskutečněný výzkum se shoduje i s myšlenkou Čapka (2010), který tvrdí, že učitelé seznámeni s cíli a filozofií školy si lépe uvědomují, že se podílejí na vytváření klimatu školy a třídy, která táhne všechny zaměstnance stejným směrem.

Štech a Viktorová (2001) uvádí jako problém neprůhlednost dění v rodinách pro učitele a naopak pro rodiče ve školním prostředí. Tato uváděná neprůhlednost pro obě strany mizí právě skrze spolupráci rodiny a školy, konkrétně návštěvami rodičů ve výuce, neformálními dýchánky učitelů s rodiči a jinými pravidelnými setkáními.

Dle Moosova pojetí (in Ježek, 2007), jsou důležité vztahy mezi všemi třemi dimenzemi (školní a třídní klima, rodina).. Všechna tato prostředí se vzájemně ovlivňují, což se potvrzuje i ve výzkumu této diplomové práce.

Závěr

Diplomová práce věnovaná komunikaci mezi učiteli a rodiči se zabývala konkrétními zkušenostmi a postřehy pedagogů ze školních akcí a jejich vlivem na vzájemný vztah mezi výše zmíněnými dvěma stranami. V této práci byl zkoumán vliv školních akcí na klima školy.

Teoretická část se zabývala komunikací mezi školou a rodinou. Uvedeny zde byly argumenty podporující spolupráci školy a rodiny, role rodičů, ve kterých se může rodič ocitnout ve vztahu ke škole a různé formy, skrze které může být spolupráce realizována a jejich pozitivní vliv na klima školy. Druhá část byla zaměřena na školní klima, konkrétně na jeho různá pojetí, dále zde byly vymezeny koncepty modelů, které vnímají spolupráci rodiny a školy jako důležitou.

Praktická část se zaměřila na popis a rozbor zkušeností čtyř pedagogů, jež poskytují v oblasti komunikace s rodiči nadstandardní péči a zároveň vnímají jako důležitý stejný cíl – výchovu a vzdělávání dítěte. V průběhu kvalitativní analýzy dat postupně vykrystalizovalo několik důležitých témat, která byla následně hlouběji zpracována.

Mezi dotazovanými učiteli panovala shoda ve vnímání školních akcí jako cenného nástroje pro budování vztahů založených na důvěře. Učitelé zdůrazňovali hned několik klíčových benefitů vycházejících z častých setkání. Jedním z těchto přínosů je například odbourání komunikačních bariér. Pravidelná setkání tváří v tvář snižují riziko vzniku komunikačního šumu a napomáhají otevřené a efektivní komunikaci. Zároveň je zde prostor pro neformální a přátelský dialog, čímž se prohlubuje vztah a podporuje se vzájemné porozumění. Další rezonující myšlenkou byl pocit smysluplnosti při účasti na akcích. Spolupráce na školních akcích přináší učitelům radost z odvedené práce a pozitivní zpětnou vazbu od rodičů i žáků. Pocit smysluplnosti a sdílené radosti z dosažených cílů posiluje motivaci učitelů a entuziasmus pro další pedagogické aktivity. Následujícím popsáním benefitem byly nové zážitky pro všechny zúčastněné strany. Školní akce představují vítanou změnu oproti klasické školní rutině.

Tato diplomová práce rozšiřuje pohled na problematiku komunikace mezi školou a rodinou. Její snahou je zdůraznit přínosy, které plynou pro rodiče a pedagogy ze vzájemné spolupráce.

Práce by se dala rozšířit o zkušenosti rodičů, kteří vnímají spolupráci se školou jako důležitou a aktivně se podílí na formování školního klimatu.

Seznam použitých informačních zdrojů

CANGELOSI, James S. *Strategie řízení třídy: jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce*. Vyd. 2. Pedagogická praxe. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-083-9.

ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-273-7.

ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2742-4.

ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4640-1.

FEŘTEK, Tomáš. *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. V Praze: Yinachi, 2011. ISBN 978-80-904735-2-2.

GRECMANOVÁ, Helena. *Klima školy*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-010-3.

JEŽEK, Stanislav (ed.). *Psychosociální klima školy*. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-13-6.

JEŽEK, Stanislav. *Možnosti diagnostiky psychosociálního klimatu školy*. 2007. PhD Thesis. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a PUPALA, Branislav. *Předškolní a primární pedagogika = Předškolná a elementárna pedagogika*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

KOPŘIVA, Pavel. *Respektovat a být respektován*. 3. vyd. Kroměříž: Spirála, 2008. ISBN 978-80-904030-0-0.

KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou: školní zralost, spolupráce s rodiči, učíme se číst a psát, nápady pro celý rok*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2038-8.

KREJČOVÁ, Věra a POCHE KARGEROVÁ, Jana. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. Vydání druhé, aktualizované. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-906-4.

LAŠEK, Jan. *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-980-9.

MAREŠ, Jiří a KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1070-3.

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1.

POHNĚTALOVÁ, Yveta. *Vztahy školy a rodiny: případové studie*. Recenzované monografie. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. ISBN 978-80-7435-626-1.

POCHE KARGEROVÁ, Jana. *Spolupráce s rodinou a komunitou v programu Začít spolu*. V Praze: Pasparta, 2019. ISBN 978-80-88290-27-8.

PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.

RABUŠICOVÁ, Milada, et al. *O školách, v nichž jsou rodiče i ředitelé spokojeni se vzájemnou spoluprací*. *Studia paedagogica*, 2003, 51.8: 103–116-103–116.

RABUŠICOVÁ, Milada. *Škola a (versus) rodina*. V Brně: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

ŘIHÁČEK, Tomáš; ČERMÁK, Ivo a HYTYCH, Roman. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6382-2.

ŠEĐOVÁ, Klára. Tiché partnerství: vztahy mezi rodiči a učitelkami na prvním stupni základní školy. *Studia paedagogica*, 2009, 14.1:

ŠEĐOVÁ, Klára; ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠALAMOUNOVÁ, Zuzana. *Komunikace ve školní třídě*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0085-7.

ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.

VÁŇOVÁ KREJČOVÁ, Věra a POCHE KARGEROVÁ, Jana. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. 2., aktualiz. vyd. Step by step (Portál). Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-906-4.

Kritéria značky rodiče vítáni [online]. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: https://www.rodicevitani.cz/static/kriteria/rv_kriteria_zs.319fd6e7c954.pdf

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity: Studia minora Facultatis philosophicae Universitatis Brunensis. Series paedagogica. Studia paedagogica. [1996]-. Brno: Masarykova univerzita, [1996]-. ISBN isbn80-210-1753-8. ISSN 1211-6971.

Seznam příloh

Příloha 1 – Polostrukturovaný rozhovor - Alfons

Příloha 2 – Polostrukturovaný rozhovor - Bára

Příloha 3 – Polostrukturovaný rozhovor - Emílie

Příloha 4 – Polostrukturovaný rozhovor – Hedvika

Příloha 5 – Otázky k rozhovorům